

Forældres skolevalg

Som en strategi på et grundskolemarked

(Danmarks Private Skoler, 2017)

Roskilde Universitet

Pædagogik og uddannelsesstudier

Speciale forårssemester 2019

Cecilia Lykke Løsekraut

Jo Rostgaard Christensen

Vejleder: Lene Larsen

Resumé

In Denmark there is a tendency to parents choosing private schools more than ever which may be a sign of the public school being deselected. This master thesis investigates parents' choice of primary school based on six interviews. Three of the interviews represent parents who have chosen private schools and the other three interviews represent parents who have chosen public schools for their children. In order to understand parents' choice of school this thesis makes use of Pierre Bourdieu's perspective regarding fields, habitus and capital. In this perspective the choice of school can be considered as a field in which the parents operate from a certain type of logic. The field is also influenced by the larger field of power which in this context is the government and its power to structure this field. Throughout the history of the Danish school system there has been a lot of changes in the political enactments of how the educational system works. This master thesis concludes that parents operate from the logic of being a good parent securing the wellbeing of their children throughout the choice of school. This is the main strategy of this field and a strategy used to obtain the symbolic capital within this field. With this strategy the parents must invest different amounts and types of capitals depending on their habitual dispositions. Furthermore, political enactments regarding the educational system have turned the choice of school into a market where parents have to navigate between different schools in order to find the best possible.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	5
1.1. Problemfelt	6
1.1.2. Problemformulering	8
1.2. Undersøgelser om forældres skolevalg	8
1.2.1. Pointer fra Epinions undersøgelse	8
1.2.2. Pointer fra Bomholt og Rasmussens undersøgelse	10
1.2.3. Specialets placering i det faglige felt	11
1.3. Genstandsfelt	11
1.3.1. Folkeskolen som fælles ramme for uddannelse	12
1.3.2. De frie skolers frihed	14
2. Bourdieu og hans arbejde	16
2.1. Felternes logik	17
2.3. Habitus, interesse og rationalitet	20
2.4. Det sociale rum	24
2.5. Symbolsk vold og symbolsk kapital	26
2.6. Kritik af Bourdieus teoretiske perspektiv	27
2.7. Bourdieus og specialets vidensproduktion	29
3. Metodologi og metode	30
3.1. Empirisk metode	30
3.1.1. Kvalitativt interview	30
3.1.2. Interviewguide	33
3.1.3. Udvælgelse af interviewpersoner	33
3.1.4. Interviewpersoner	34
3.1.5. Bearbejdning af empiri	36
3.1.6. Position som forskere	37
3.2. Analytisk metode	39
4. Analyse	41
4.1. Anita - Folkeskole	41
4.2. Sarah - Folkeskole	47
4.3. Line - Folkeskole	53
4.4. Jette - Fri grundskole	59
4.5. Karina - Fri grundskole	65
4.6. Sabine og Jan - Fri grundskole	71
4.7. Opsummering	76
4.8. Barnets trivsel er det vigtigste	76
4.8.1. Den gode forælder	77
4.8.2. Forældrenes egen skolegang	79

4.8.3. Markedsgørelse af skoler og dets betydning for forældrenes valg	82
5. Konklusion	84
7. Referenceliste	87

1. Indledning

I de seneste år har der været stor debat omkring folkeskolen og specielt efter Folkeskolereformen blev implementeret i 2014. Debatten kredser særligt om, hvorvidt forældre vælger folkeskole eller frie grundskoler, når de står med valget omkring grundskole til deres børn (Bomholt & Rasmussen, 2019: 5). Med mediernes dækning af denne debat i alle dens afskygninger, dannes en frygt for, at den stigende søgning mod de frie grundskoler er med til "at underminere folkeskolen som fælles ramme for uddannelse i den danske velfærdsstat" (Bomholt & Rasmussen, 2019: 5). Yderligere kan muligheden for det frie skolevalg være med til at sige noget omkring denne debat og især i forhold til folkeskolen som en fælles ramme for uddannelse. Forældre har muligheden for at vælge en anden folkeskole end den distriktsskole, som de er tilknyttet. Det vil sige, at de kan vælge på baggrund af skolens ry og forældre- og elevsammensætninger. Vi vil dog i denne undersøgelse fokusere på, hvilke motiver der ligger bag forældrenes skolevalg i forhold til, om det er en folkeskole eller en fri grundskole, de vælger. Gennem interviews og med Pierre Bourdieus teoretiske og metodiske perspektiv får vi mulighed for at belyse, hvordan forældrene vælger, og hvordan den uddannelsespolitiske dagsorden får betydning for dette. Vi er bevidste omkring, at med et Bourdieusk perspektiv vil dette skolevalg ikke kunne anskues som et frit valg. Med Bourdieu er skolevalget et udtryk for en social reproduktion, fordi forældrene er sociale produkter, der handler i forhold til deres habituelle forudsætninger. Men af sproglig nemhed vil vi løbende i rapporten benævne det som et valg.

I det følgende afsnit opridses nogle af de forklaringer, der kan siges at være i forbindelse med, at der er en procentmæssig stigning i antal af elever, der starter i 0. klasse på frie grundskoler. Vi ønsker derfor med nedenstående at forklare, hvad der kan siges at være på spil i dette felt omhandlende debatten omkring folkeskolen over for de frie grundskoler, og hvordan det kan ses, at holdningen til folkeskolen er særligt udfordret set i lyset af en større tilflugt af elever til de frie grundskoler.

1.1. Problemfelt

Tal fra Danmarks statistik viser, at andelen af børnehaveklasselever på frie grundskoler er steget fra 12,4 procent til 17 procent på 10 år. Det vil sige, at 17 procent af alle grundskoleelever startede på en fri grundskole i skoleåret 2017/2018 (Riise, 2018). Denne stigning kan blandt andet ses som følge af kommunesammenlægningerne i 2007, hvor mange skoler var nødsaget til at lukke og blive lagt sammen til større institutioner. I denne udvikling kan der altså ses en tendens til, hvordan det fra politisk side menes, at store enheder kan gavne den danske stat (Reeh, 2010: 7). Ifølge formand for Frie Grundskolers Lærerforening, Uffe Røstруп er tallene et udtryk for en stigende mistillid til folkeskolen (Riise, 2018). Det må altså forstås på den måde, at det ikke betyder, at de frie grundskoler i sig selv er blevet mere attraktive, men det skal mere ses som et udtryk for et fravalg af folkeskolen. Pointen med de frie grundskoler har netop været, at de skulle være et værdimæssigt alternativ til folkeskolen, så forældre har kunnet opveje disse to skoleformer mod hinanden og vælge det bedst mulige for deres barn (Riise, 2018).

Professor i uddannelsesforskning Palle Rasmussen mener, at det ikke giver mening at sammenligne de frie grundskoler og folkeskolen med hinanden, da det netop er to forskellige skoleformer på baggrund af den undervisning, der tilrettelægges, samt på baggrund af de forskellige forældre der har muligheder for at indskrive deres børn på frie grundskoler. Disse to skoleformer skal altså ikke ses som to homogene blokke (Rasmussen, 2017). Rasmussen mener derfor ikke, at det i denne debat er vejen frem at blive ved med at sammenligne disse to former, men at vi i stedet skal fokusere på det faktiske problem: hvad der motiverer forældre og elever til at søge væk fra folkeskolen. I denne diskussion mener Rasmussen ligeledes, at der skal tages højde for det frie skolevalg, som blev indført i 2005; at forældre kan vælge en anden folkeskole end i det distrikt, de bor i. Konkurrencen mellem skoler sker ikke kun mellem frie grundskoler og folkeskoler, men foregår ligeledes folkeskoler imellem. Der er således forskelle på, hvor mange midler kommunerne giver per elev i folkeskolen. På denne måde skabes der et marked for forældre, der kan vælge mere attraktive folkeskoler, som deres børn kan gå på, og folkeskolerne kan samtidig profilere sig selv, så de henvender sig til en bestemt forældregruppe (Rasmussen, 2017). Dette marked kan yderligere være et udtryk for en ulighed mellem skoler. Det har ph.d. Mikkel Høst Gandil blandt andet undersøgt i sin afhandling: *Intergenerational Mobility and Equality of Opportunity in Primary Education* (2018). En del

af Gandils undersøgelse peger på, at det er de ressourcestærke familier, som benytter sig mest af det frie skolevalg (Hoe, 2018). På denne måde understreger Gandil, hvordan økonomisk ulighed går i arv. Derfor skal der være en fokusering på, hvordan social position reproduceres generationerne imellem, samt hvordan børn ikke kan klandres for skolevalg, mangel på materielle ting eller deres adgang til rollemodeller og lignende.

Det kan virke problematisk, når en af grundstenene i folkeskolen er at være med til at nedbryde den såkaldte negative sociale arv (Folkeskoleloven 2017, kapitel 11 § 57). Hvordan kan negativ social arv nedbrydes, når der ses så stor en ulighed mellem skolerne, fordi det er de ressourcestærke familier, der har muligheden for at rykke hen på både de attraktive folkeskoler samt frie grundskoler, som Gandil påpeger i sin afhandling? På den måde bliver der en tendens til, at de ressourcestærke elever og de mindre ressourcestærke elever bliver mere opdelt.

Opfordrer det frie skolevalg til, at forældre i større omfang forholder sig til, at der er et valg, de skal træffe, og samtidig at forældre er mere bevidste om at vælge den "rigtige" skole til deres børn og dermed naturligt har en opfattelse af, at der ikke kun er forskel på frie grundskoler overfor folkeskoler, men ligeledes folkeskoler imellem? Og har alle forældre lige muligheder for at vælge med det frie skolevalg? En undersøgelse fra Undervisningsministeriet lavet af Epinion viser statistikker over forældres bevæggrunde, når de skal træffe valg om deres barns grundskole (Epinion, 2017). Men hvad kan vi forstå det frie skolevalg som et udtryk for? Epinion havde på forhånd i deres undersøgelse opstillet forskellige fokuseringer, de kunne forestille sig, at forældrene ville vælge efter, inden de foretog deres undersøgelse. De producerede altså ikke kategorierne efter deres interviews med forskellige forældre om det frie skolevalg. Vi finder det netop interessant at finde ud af, hvad forældrene lægger vægt på i deres valg af skole både i forhold til frie grundskoler og folkeskoler imellem, og hvad der får betydning for deres valg set med Pierre Bourdieus begreber omkring felt, kapital og habitus.

Ifølge Pierre Bourdieu er alle mennesker bærere af forskellige mængder kapital på baggrund af deres habitus. Habitus er med til at afgøre, i hvilke retninger aktører orienterer sig og skaber dermed en bestemt position i de felter, som verden er udgjort af (Esmark, 2006: 8). Nærværende speciale undersøger forældres skolevalg som et felt, hvor der er særlige logikker på

spil i forhold til at opnå feltets symbolske kapital. Ud fra interviews med forældre, der har taget et valg om folkeskole eller fri grundskole, undersøger vi, hvilke strategier de anvender.

Dette leder os til nedenstående problemformulering, der lyder:

1.1.2. Problemformulering

Hvilke strategier anvender forældre, når de vælger grundskole til deres børn?

1.2. Undersøgelser om forældres skolevalg

Efter det frie skolevalg blev indført, er der lavet forskellige undersøgelser omkring forældres brug af dette skolevalg, og om det kan siges at have medført en segregering og dermed social differentiering på forskellige skoler og i kommuner. Epinions har blandt andet foretaget en sådan undersøgelse for Undervisningsministeriet for at evaluere, hvorvidt reglerne omkring det frie skolevalg har virket efter hensigten. Epinions undersøgelse er både baseret på kvalitativ og kvantitativ empiri. Undersøgelsen anlægger dog ikke et teoretisk perspektiv i analysen. Det vil sige, at undersøgelsen bærer præg af en faktabaseret analyse af de data, som Epinion har produceret både gennem spørgeskemaer og kvalitative interviews. De fremlægger altså deres resultater gennem forskellige statistikker og forklarer på baggrund heraf de forskellige andele bag de tal, de opstiller.

Forskningsassistent Anna Bomholt og professor Palle Damkjær Rasmussen ved Aalborg Universitet har ligeledes foretaget en undersøgelse omkring forældres frie skolevalg med udgangspunkt i tre skoler i Aalborg kommune. De fokuserer især på forældres motiver for valg af skole men udelukkende indenfor det kommunale skolevæsen. De har foretaget interviews med udvalgte forældre fra de tre skoler, som de tager udgangspunkt i i deres undersøgelse.

1.2.1. Pointer fra Epinions undersøgelse

Tendensen til at flere elever går på frie grundskoler end folkeskoler skal i Epinions undersøgelse ses lyset af, at flere elever starter i 0. klasse på frie grundskoler. Der er altså ikke en

stigning i antallet af elever som starter på en folkeskole, og derefter skifter til en fri grundskole (Epinion, 2017: 23). Der er yderligere en klar tendens til, at forældre med højere uddannelsesniveau og høj indkomst vælger en fri grundskole i forhold til forældre med lavere uddannelsesniveau og lavere indkomst (Epinion, 2017: 26). Men denne stigning har ikke medført en øget segregering i landets forskellige folkeskoler, påpeger Epinion i undersøgelsen. Der er dog nogle skoleledere, de har interviewet, der mener, at det frie skolevalg kan være med til at vanskeliggøre modarbejdelsen af segregering for kommunerne. Det frie skolevalg har ligeledes den konsekvens for folkeskolerne, at de ikke fra skoleår til skoleår kan garantere et vist antal af elever og dermed klassedannelser. Dette kan altså medføre en vis økonomisk usikkerhed hos mange skoler, hvorfor de ligeledes er nødsagede til at markedsføre sig selv mere og mere og særligt i konkurrence til de frie grundskoler. Dog påpeger skolerne i undersøgelsen, at det ikke nødvendigvis er et problem for dem, men nærmere bliver et vilkår som institution (Epinion, 2017: 105). Yderligere oplever skolerne, at de bruger mere tid på klagesager, vejledning og dialoger med forældre (Epinion, 2017: 7). En anden problematik, folkeskolen står over for, er kravet om inklusion, som kan bevirke at flere forældre benytter sig af det frie skolevalg, mener flere af de interviewede skoleledere. Der ses altså en tendens til, at der er en skæv fordeling af elever med særlige behov i folkeskoler og frie grundskoler, hvilket kan være en af årsagerne til, at flere og flere forældre vælger folkeskolen fra (Epinion, 2017: 105).

En stor procentdel af forældrene bakker op om det frie skolevalg og synes, at det er en god ordning. Samtidig er der flere og flere forældre, der benytter sig af dette valg, fordi der både ses en stigning i forældre, der vælger frie grundskoler, og en stigning i forældre der vælger en anden folkeskole end distriktsskolen (Epinion, 2017: 107).

En af rapportens konklusioner er ligeledes, at der overordnet set findes tre forskellige forældretyper, der hver især har et bestemt fokus i forhold til at vælge skole. Dog pointeres det, at forældre med samme præferencer langt fra ender med at vælge de samme skoler. Grunden til dette er, at forældrene går mest op i at vælge en skole, de har tiltro til og føler sig trygge ved (Epinion, 2017: 6). Med andre ord, som Epinion ligeledes påpeger i deres konklusion, er der mange aspekter ved forståelsen omkring dette valg forældre står i, og at det er mere komplekst end som så (Epinion, 2017: 108).

1.2.2. Pointer fra Bomholt og Rasmussens undersøgelse

Bomholt og Rasmussen har i deres kvalitative undersøgelse fokus på, hvilke motiver og rammer der præger de forældre, som vælger folkeskole uden for deres eget distrikt, samt hvilke rationaler der præger motiverne og rammerne for valgene. Undersøgelsen fokuserer altså på forældrenes motiver og begrundelser for valg af skole. Bomholt og Rasmussen ønsker at komme nærmere en forståelse af forældres valg, når de skal vælge hvilken folkeskole, de ønsker, og i dette tilfælde i et konkret bysamfund. De mener derfor, at deres undersøgelse adskiller sig fra andre undersøgelser, blandt andet Epinions undersøgelse, fordi de netop har valgt at undersøge et lokalt udsnit af Danmark. På denne måde bliver deres udvalgte forældres motiver og rammer for skolevalg bundet op på den lokale forankring, der er i den bydel, som de tager udgangspunkt i (Bomholt & Rasmussen, 2019: 33-34). De skoler, som Bomholt og Rasmussen har valgt at tage udgangspunkt i, er skoler som optager en del elever uden for det distrikt, de ellers er tilknyttet, og samtidig har de valgt at interviewe forældre fra disse skoler, hvis børn ikke er tilknyttet det skoledistrikt.

Motivationen for at foretage denne undersøgelse har været at belyse, hvordan det frie skolevalg kan påvirke folkeskolen som institution i den danske velfærdsstat (Bomholt & Rasmussen, 2019: 5). Det frie skolevalg har en betydning for folkeskolen, fordi det netop er gennem blandt andet det faglige ry og de elevgrupper, skolerne har, at forældrene kan vælge på baggrund af (Bomholt & Rasmussen, 2019: 5).

Til denne undersøgelse har de valgt at anvende Jürgen Habermas til en forståelse af, hvordan forældrenes skolevalg kan ses som en social handling, der er bundet op på samfundsmæssige strukturer, der indlejrer sig og præger forældrene. På baggrund heraf er de kommet frem til, at “de fleste forældre [lægger, red.] stærk vægt på faktorer som geografi samt venner og søskende på skolen i en bevidst stræben efter trygge rammer om det gode liv for både børn og voksne” (Bomholt & Rasmussen, 2019: 65). Overordnet set opstiller de skolevalget i to dimensioner, nemlig en praktisk og en værdimæssig. Det vil sige, at det overordnet set for disse interviewede forældre både handler om, at de har en hverdag, der skal hænge sammen, hvorfor skolen skal ligge i en overkommelig geografisk afstand, og skal ligeledes være et sted,

hvor deres børn trives og har det godt. Men foruden det pointerer de ligesom i Epinions undersøgelse, hvordan dette skolevalg er mere komplekst at forstå end som så (Bomholt & Rasmussen, 2019: 67). Dog ligger der en overordnet forståelse i denne undersøgelse, ud fra dets teoretiske perspektiv, at den lokale kontekst får betydning for valget og derfor må ses som omdrejningspunktet i denne.

1.2.3. Specialets placering i det faglige felt

Epinions undersøgelse går altså ud på at klarlægge hvilke forældre, der vælger hvordan, og hvorfor de vælger, som de gør. Bomholt og Rasmussens undersøgelse går ud på at forstå skolevalget i forhold til den lokale forankrings betydning for dette. Vores undersøgelse beskæftiger sig ligeledes med, hvorfor forældrene vælger, som de gør, men anvender Pierre Bourdieus perspektiv til at forstå, hvad der er det bagvedliggende ved forældrenes valg. Specialets undersøgelse adskiller sig, fra Epinions undersøgelse, ved ikke blot at have fokus på, hvad årsagerne er til, at forældre vælger, som de gør, men ligeledes kommer med en forståelse af, hvordan dette valg kan betragtes som noget, der til dels er styret af overordnede strukturer. Den adskiller sig ligeledes fra Bomholt og Rasmussens undersøgelse, fordi vi undersøger forældres skolevalg, uden at være afgrænset i forhold til enten at fokusere på folkeskoler eller frie grundskoler, men ser generelt på skolevalget, og hvad markedsinspirerede styringsformer gør ved folkeskolens og frie grundskolers mulighed for at gøre sig mere attraktive i forhold til hinanden. Det vil sige, vi undersøger forældres skolevalg i lyset af den procentmæssige stigning af elevtilstrømning til de frie grundskoler og dermed et større fravalg af folkeskolen. På denne måde med Bourdieus perspektiv forsøger vi at belyse, hvordan dette skolevalg kan være en særlig uddannelsesstrategi, for forældrene når tendensen ser ud, som den gør. Med andre ord ønsker vi at belyse, hvilken mening forældre tilskriver dette valg og dermed, hvordan dette valg bliver et udtryk for en særlig ønskværdig position at indtage som forælder set ud fra feltets logik og symbolske kapital.

1.3. Genstandsfelt

For at kunne analysere os frem til hvilken strategi forældrene anvender, når de vælger skole, må vi bestemme, hvilket felt dette udspiller sig i. Undersøgelsens overordnede genstandsfelt

lægger sig inden for uddannelsessystemet og helt konkret i konkurrencen mellem folkeskolen over for de frie grundskoler og folkeskolerne imellem. Bourdieus feltbegreb og de magtkampe og konkurrence der kan siges at være mellem folkeskolen og frie grundskoler, er bundet op på en historicitet i form af de objektive strukturer, der er styrende for dette felt. Vi vil derfor med nedenstående opridse, hvordan skolen som felt historisk set har udviklet sig som et led i forståelsen af, hvorfor forældre vælger folkeskolen mere og mere fra.

1.3.1. Folkeskolen som fælles ramme for uddannelse

I 1814 blev der indført skolepligt i Danmark, og der kom her en landsdækkende lov omkring almueskolevæsenet. Det vil sige, at det både var børn på landet og børn i byerne, der skulle gå i skole, men stadig var der to skoleformer på spil, alt efter hvor man var bosat, i by eller på landet (Jørgensen, 2017). Det er først efter 1903, at der kommer et fælles skolesystem for både almueskolen og de lærdes skole i byen. Man gik gratis i skole i syv år, indtil konfirmationen. Eleverne gik i skole hver anden dag, fordi børnene på landet ligeledes skulle hjælpe til derhjemme. Pædagogikken var streng disciplin og udenadslære med straffe af korporlig form, hvis ikke man kunne sine ting eller opførte sig ordentligt. I 1814 blev der vedtaget lov om skolepligt. Det er først i 1855, at der indføres undervisningspligt, hvilket vil sige, at eleverne har pligt til at blive undervist, men ikke i folkeskolen (Jørgensen, 2017). På denne måde åbnede der sig ligeledes mulighed for at oprette friskoler.

I løbet af 1900-tallet bliver lovgivningen på folkeskoleområdet strammere. Der indføres forskellige mål, som skulle nås i løbet af skoleåret og nye obligatoriske fag kom på skemaet. Det er dog først i lovene i 1894 og i 1899, at ordet folkeskole kommer på banen. Ordet skulle afspejle det forandrede blik, man havde på befolkningen, fordi skolesystemet langsomt blev udviklet til at alle skulle gå i skole, uanset om man boede i byen eller på landet. På denne måde bliver folkeskolen altså til en institution, der historisk set er folkets skole og tilbage i 1914 i Salmonsens Leksikon blev beskrevet som: "med det Formaal at meddele de elementære Kundskaber og Færdigheder, ethvert Menneske behøver som Medlem af et Kulturfolk" (Jørgensen, 2017). Fra 1937 i mellemkrigstiden og frem sker der en rivende udvikling i folkeskolen både på det pædagogiske grundlag og hele institutionens struktur. Barnet kommer langsomt i centrum og flere reformpædagogiske tiltag vinder frem. Der kommer et stort fokus på

elevers identitetsdannelse og sociale kompetencer med en folkeskolelov i 1958. Der skal tages mere og mere udgangspunkt i barnets behov og forudsætninger. I denne tid udvikler folkeskolen sig ligeledes til en institution, der skal forberede dets elever til det omgivende samfund og erhvervslivet (Jørgensen, 2017).

Det er først med Folkeskoleloven i 1975, at folkeskolen bliver ni årig, og samarbejdet mellem skole og forældre begynder langsomt at vinde frem. Det bliver en del af Folkeskoleloven, at forældrene skal være med til at fremme deres børns kundskaber og færdigheder, som de skal tilegne sig i skolen. Her kommer der ligeledes en større fokusering på faglige færdigheder frem for kundskabstilegnelse, og undervisningen tænkes stadig fagopdelt. Yderligere afsluttes fagene i folkeskolen herfra og frem med folkeskolens afgangseksamen (Jørgensen, 2017). Det er først fra 1993 lovgivningen, at tværfagligheden begynder at vinde sit indpas i undervisningen i folkeskolen, og der bliver i denne tid indført et obligatorisk projektføreløb i 9. klasse, som skal være med til at styrke en selvstændig og problemorienteret arbejdsform hos eleverne (Jørgensen, 2017).

Efter år 2000 bliver folkeskolen 10-årig, fordi der indføres obligatorisk børnehaveklasse. Der bliver med tiden ligeledes en større fokusering og styring fra regeringens side. Fagligheden i folkeskolen skal styrkes, og folkeskolen skal ikke længere være et sted, hvor uddannelse slutter. Man skal have lyst til at lære mere, og det skal forældrene også præge deres børn til. Folkeskolen skal i stedet være et sted, hvor der er undervisningsdifferentiering, klare mål og gennemsigthed i den enkelte elevs læring, samt en institution, der forbereder til videre uddannelse (Jørgensen, 2017). Det har siden det 20. århundrede været sådan, at man som forældre har haft mulighed for at vælge et andet skoletilbud end folkeskolen. I 2005 blev der yderligere indført et udvidet frit skolevalg (Epinion, 8-9: 2017). I 2012 blev der lavet en lovændring, som krævede øget inklusion i folkeskolen (uvm, 2019). Målet med at indføre inklusion i folkeskolen er: "at fastholde eleverne i børnefællesskabet" (uvm, 2018), således at eleverne bliver en del af det sociale og faglige fællesskab, samt at sikre elevernes faglige udbytte og trivsel (uvm, 2018). Med folkeskolereformen i 2014 var det tid til en endnu større nytænkning af folkeskolen som institution og ikke mindst en øget fokusering på at styrke faglighe-

den og mindske den såkaldte negative sociale arv. Reformen “indebærer blandt andet en længere skoledag, flere timer i dansk og matematik, tidligere fremmedsprogsundervisning og fokus på aktivitetstimer, lektiehjælp, faglig fordybelse, motion og valgfag.” (Jørgensen, 2017).

1.3.2. De frie skolers frihed

1855 lovgivningen omkring undervisningspligt i Danmark gjorde sit spadestik til friskolernes oprettelse. Undervisningspligten betød, at forældre ikke er forpligtede til at lade deres børn gå i folkeskole, så længe de modtager undervisning, der kan stå på mål med undervisningen i folkeskolen, om det så er forældrene selv, der bistår undervisningen, eller om de lader sig undervise i frie grundskoler. Friskolerne var kun i et begrænset omfang underlagt statsligt tilsyn og kunne føre pædagogik og have et andet værdimæssigt grundlag end folkeskolen. I deres spæde start var det især gårdejernes børn, friskolerne forsøgte at henvende sig til. Grundlaget fra disse skoler byggede især på Grundtvigs og Christen Kolds tanker omkring samtale og fortælling (Jørgensen, 2017). Danmark var på dette tidspunkt i gang med indførelsen af religionsfrihed og en demokratisering af samfundets struktur, som friskoleloven af 1855 skal ses som en del af:

“Som sådan må den såkaldte friskolelov af 1855 ses som en del af den organisering af det danske civilsamfund som fulgte i grundlovens kølvand eller ligefrem som en del af en første demokratiseringsbølge i Danmark.” (Reeh, 2010: 88).

Det var en ny måde at tænke skole på, og det havde ligeledes en indflydelse på struktureringen af de offentlige skoler i denne periode. Helt overordnet blev der med grundloven på denne tid frihed til, at den enkelte borger kunne organisere sig selv, frihed til at undervisningen ikke skulle foregå i folkeskolen samt frihed til religiøs overbevisning. Det kan altså siges, hvordan der her langsomt blev dannet et civilsamfund med større frihed til den enkelte borger (Reeh, 2010: 88). De frie grundskoler har yderligere indtil år 1907 været opdelt med to lovgivninger. Der har været en lovgivning til friskolerne og en til privatskolerne, og den store forskel på disse to var, at privatskolerne tilnærmelsesvis lignede folkeskolerne. Friskolerne var, som de ligeledes er i dag, et alternativ til folkeskolen, fordi de netop kan undervise efter

eget værdigrundlag. Privatskolerne kunne føre deres elever til eksamen, men det var ikke tilladt på de frie grundskoler, hvis de ville beholde deres statstilskud. I 1907 og frem til i dag er der en samlet lovgivning for de frie grundskoler, hvor de selv kan afgøre, om de vil undervise efter folkeskoleloven og dermed føre deres elever til eksamen uden at miste deres statstilskud (Balle, 2011).

Med en PISA-undersøgelse i 2005 der viste, at eleverne på frie grundskoler haltede bagud i matematik og læsning, begyndte regeringen at lave strammere regler for de frie grundskoler. Det betyder, at der siden dér og nu føres skærpet tilsyn med de forskellige skoler (Reeh, 2010: 88). De frie grundskoler vælger selv deres elevoptag, og selvom de følger Folkeskoleloven, kan de vælge ikke at afvikle de nationale test. Det skærpede tilsyn på de frie grundskoler skal blandt andet være med til at sikre, at det værdigrundlag, der undervises efter ikke er et ekstremistisk syn på verden. Der skal undervises efter demokratiske værdier (Reeh, 2010: 8-9). Men selvom PISA-undersøgelsen i 2005 viste tegn på, at det faglige niveau i de frie grundskoler haltede bagud, er der altså noget, der tyder på, at frie grundskoler i den seneste årrække er blevet mere eftertragtede for mange forældre at vælge.

Rikke Brown er uddannet cand.mag i pædagogik samt ph.d. med et projekt omkring folkeskolens udskoling. I artiklen Skolevalgets nye kontekst fra 2010, skriver hun om uddannelsespolitiske forandringer i Danmark fra 2000. På det tidspunkt Brown udgav sin artikel, var andelen af børn, der startede i frie grundskoler steget med en femtedel siden 1995 (Brown, 2010: 50). En overordnet pointe i Browns artikel er, at det danske skolesystem er blevet mere markedsgjort med tiltag såsom for eksempel nationale test og frit skolevalg, og at man må forstå stigningen af antal elever på privatskoler i denne sammenhæng (Brown, 2010: 51). Ifølge Brown, må forældres skolevalg derfor forstås i sammenhæng med netop den økonomiske globalisering, som har bevirket, at især middelklasserne er særligt afhængige af at opnå uddannelseskapital (Brown, 2010: 50-51).

Som ovenstående illustrerer, er der sket meget på uddannelsesområdet i Danmark gennem de sidste mange år, og derfor må vi ligeledes forstå denne undersøgelse i konteksten heraf. Folkeskolen har gennemgået en udvikling, som bevirker, at elever i dag blandt andet går længere tid i skole. Pædagogikken har ændret sig fra at være streng og disciplinerende til at have mere

og mere fokus på den enkelte elevs behov og udvikling. Selvom der med tiden er kommet skærpet tilsyn af de frie grundskoler, er disse stadig ikke pålagt at følge folkeskoleloven, og de har selv kontrol med hvilke elever, de vælger at optage. Folkeskolen har udviklet sig til at have mere fokus på målstyring, og med det frie skolevalg kan danske grundskoler nu betragtes som værende en del af et uddannelsesmarked, hvor forældrene kan vælge mellem, hvilken skole de finder mest attraktiv.

2. Bourdieu og hans arbejde

Pierre Bourdieu (1930-2002) var en fransk sociolog, der særligt er kendt for sine begreber felt, kapital og habitus. Særligt hans opvækst i en lille sydfransk by danner grundlag for hans teoriudvikling. Han er opvokset hos sin far, som var fæstebonde og arbejdede som postmester, hvilket vil sige, at Bourdieu kom fra en fattig herkomst. Alligevel formåede Bourdieu at få en akademisk karriere, men han oplevede stadig en kamp her, fordi han egentlig ikke var berettiget til at befinde sig i dette felt qua sin habitus. Derfor har Bourdieu ligeledes udarbejdet en form for selvanalyse, hvor han samtidig får præsenteret sine kernebegreber i sin sociologi gennem sit eget liv (Harrits, 2017: 11).

Pierre Bourdieu arbejder særligt ud fra en sammentænkning af det konkrete og det almene i sin argumentation og teoridannelse. Bourdieus ærinde er at bidrage til en praksisteori, der tager højde for et paradoks mellem objektiv regelmæssighed og subjektiv handling. Gennem sit arbejde blev Bourdieu særligt opmærksom på, hvordan den subjektive handling ligeledes rummer nogle regelmæssigheder i det sociale felt. Bourdieu iagttog altså nogle gentagelser i sit empiriske arbejde, som tyder på, at de handlende individer i det sociale felt anerkender nogle objektive omstændigheder, der har betydning for, hvordan de handler. Bourdieu fik derfor øje på, at der findes sociale spilleregler i de sociale felter, der kan undersøges. På denne måde bliver Bourdieus begreber omkring habitus, felter og kapitaler en del af dette paradoks "af kollektiv norm på den ene side og individuel handling og personlig interesse på den anden" (Hastrup, 2007: 10).

2.1. Felternes logik

Begreberne felt, habitus og kapital er nogle af de mest centrale dele i Bourdieus teoriudvikling om en reflektiv sociologi. Dog påpeger Bourdieu, at disse begreber er svære at give en definition af uden at have været benyttet empirisk. Begreberne kan heller ikke ses som tre forskellige størrelser hver for sig. De skal forstås sammen. At operere med et feltbegreb vil for Bourdieu sige at tænke relationelt (Bourdieu, 1996: 84). Feltbegrebet er en analytisk konstruktion af den sociale virkelighed, og det er ved hjælp af en sådan analytisk teknik og konstruktion, at Bourdieu arbejder i sin forskning. Han påpeger endda at tænke relationelt er en stor del af den moderne viden, og sådan andre forskere ligeledes arbejder.

Felter er sociale rum med hver deres logikker og krav, men disse logikker og krav er ikke nødvendigvis de samme i andre felter. I det sociale rum handler forskellige aktører, og det er disse, der er med til at udgøre felterne og dermed deres logikker. På denne måde vil aktørerne altid have et vist engagement i disse felter, hvorfor Bourdieu sammenligner felter med et spil (Bourdieu, 1996: 85). I vores undersøgelse kan vi gennem dette anskue skolevalget som et felt, hvor forældrene er aktørerne, der udgør feltet. Dette perspektiv giver os mulighed for at analysere frem, hvilken særlig strategi forældrene anvender i forbindelse med skolevalg, når vi belyser det igennem denne spilmetafor. Den store forskel på spil og felt er, at felter ikke har klare regler, som på forhånd er opstillet, men er på en måde underlagt nogle regelmæssigheder og normer. Det engagement som de forskellige aktører har i felterne, kan sammenlignes med den belønning eller præmie, som deltagere ville få i et spil. Der foregår altså en investering i de forskellige felter, og alene ved at deltage eller at være i disse forskellige felter, betyder, at der foregår en accept af de logikker og regler, der finder sted og samtidig, at der er noget at spille om: "Det er altså denne underforståede indforståethed, der ligger til grund for kampene og konflikterne" (Bourdieu, 1996: 85). I felterne har aktørerne forskellige fordele, alt efter hvilken kapitalform der har mest værdi i de givne felter. Kapitalen er netop den investering, som for aktørerne kan skabe flere ressourcer. Bourdieus kapitalformer er social kapital, økonomisk kapital, kulturel kapital og symbolsk kapital. Alt efter hvilken kapital der har mest værdi i et givent felt, kan aktøren med kapitalformen have indflydelse og have en form for magt til at kunne være en del af feltet og ikke være en ligegyldig deltager. På denne måde er det altså kapitalformens værdi og mængden af den hos aktørerne, der er med til at definere feltets struktur, og samtidig hvilken strategi deltagerne orienterer sig efter:

“Hertil kommer, at den enkelte spillers strategier og spillestil ikke kun udtrykker sammensætningen af vedkommendes kapital *i et givet øjeblik* og dermed chancerne for at få gevinst i spillet, men også afspejler en *udvikling i tid* af kapitalens volumen og struktur, det vil sige vedkommendes sociale løbebane og de holdninger (habitus), der har udkrystalliseret sig gradvis i mødet med de objektive chancer for at få gevinst” (Bourdieu, 1996: 86).

Yderligere beskriver Bourdieu, hvordan denne deltagelse i et felt ikke nødvendigvis er en bekræftelse eller en forøgelse af den mængde kapital, man bærer af. Deltagelsen kan ligeledes være et ønske om at ændre værdien af de forskellige kapitalformer på en sådan måde, at den mængde en modstander har, bliver mindre værd, således at ens egen kapital bliver mere værd.

Et felt er påvirket af et overordnet magtfelt, hvor det handler om at værdisætte eller ændre mængden af kapitalformerne. Det handler altså om “at tilspille sig magten over staten, det vil sige over de økonomiske og politiske ressourcer, der gør det muligt at påvirke alle spil ved at ændre de regler, der spilles efter” (Bourdieu 1996: 87). Men hvor kan alt dette siges at udspille sig, og hvor går grænserne for et felt kunne man have lyst til at spørge om. Bourdieu mener ikke, at der er et entydigt og fast svar til dette, da feltet kun kan defineres indenfor dets egne rammer. Han mener, at feltet kun kan afgrænses og bestemmes gennem empiriske undersøgelser. På samme måde kan man heller ikke som forsker lægge en bestemt definition ned over et felt på forhånd og undersøge det. Man bliver nødt til at undersøge, hvilken effekt der kommer af det, der udspiller sig i den konkrete sammenhæng, man undersøger.

Bourdieu's feltbegreb er noget af det mest essentielle for sociologisk forskning, hvis man spørger ham. Begrebet skal være med til at rette en opmærksomhed på, at det ikke er individerne, der skal tages udgangspunkt i, når man gerne vil undersøge noget samfundsmæssigt. Men alligevel påpeger han, at der i konstruktionen af et felt må tages udgangspunkt i den enkelte. Dog skal den enkelte ikke forstås som “biologiske eller subjektive størrelser” (Bourdieu, 1996: 93), men de skal netop forstås som aktører, der er en del af en social kontekst, og på denne måde har mulighed for at handle inden for et bestemt felt. Aktørerne har mulighed

for at handle i bestemte felter, fordi de netop besidder de konkrete egenskaber, der giver dem adgang til feltet og kan herigennem påvirke det.

“Det er frem for alt gennem en viden om det felt, individerne er placeret i, man kan begynde at forstå, på hvilke punkter de udskiller sig som noget særligt, det vil sige i kraft af deres udsigtspunkt forstået som en position (i et felt), der konstruerer deres særlige opfattelse af verden og feltet omkring dem.” (Bourdieu, 1996: 94).

De sociale aktører i et felt skal altså opfattes som bærere af en kapital, som er med til at orientere dem i en retning af, enten at ville bevare denne kapitalform eller at ændre den i de felter, som forskellige aktører er en del af. Kapitalformen og ønsket om enten at bevare den eller at ændre den er særligt afhængigt af aktørers livsforløb og position i feltet.

Med feltbegrebet mener Bourdieu, at det er en måde at stille spørgsmål til virkeligheden på. Det er en måde at stille spørgsmål til virkeligheden på, for når man forsøger at finde grænserne for de forskellige felter, altså hvor de adskiller sig, er man nødsaget til hele tiden at stille kritiske spørgsmål til, hvordan det forholder sig på andre områder, samt hvor grænserne for undersøgelsesområdet rent faktisk går (Bourdieu, 1996: 96). Dog er der ingen tvivl om, påpeger Bourdieu, at det økonomiske felt har stor indflydelse på mange af de andre forskellige felter, der måtte findes. Men man skal stadig undersøge hvert felts historie for sig. Yderligere skriver Bourdieu, at man ikke bør undersøge et felt inden for det, der kan kaldes en stat. Med et sådant begreb og afgrænset område, forsvinder forskellige myter og spekulationer omkring virkeligheden og tingene. Bourdieu mener i stedet at et begreb som stat, er et udtryk for “en række *objektive relationer* mellem *positioner* i forskellige magttyper” (Bourdieu, 1996: 97). Staten er altså nogle kraftfelter, hvor intentionen er at kunne udøve den symbolske vold legitimt og dermed få monopol på det. Med andre ord er ønsket at have magten og retten til at definere de fælles normer, der skal ligge til grund for et bestemt samfund eller nation. Derfor skal staten i stedet opfattes som “en samling delvis overlappende bureaukratiske felter” (Bourdieu, 1996: 99). Sociologiens opgave bliver derfor at kunne overskue fordelingen af kapitalformer strukturelt set. Alt efter hvilke kapitalformer der findes, er der en tendens til, at disse bliver reproduceret enten som noget individuelt eller kollektivt. De reproducerer

netop gennem strukturens produktion af interesser og holdninger, som er til stede i første omgang (Bourdieu, 1996: 99). Derfor mener Bourdieu, at der er et overordnet magtfelt, der med andre ord er styrende for, om det er økonomisk eller kulturel kapital, der giver mest afkast og dermed er den kapitalform, som anerkendes mest og giver mest form for magt og er den symbolske kapital i et felt.

2.3. Habitus, interesse og rationalitet

I Bourdieus feltbegreb lægger han ligeledes vægt på, at der er en særlig interesse hos de aktører, som har noget på spil i de forskellige felter. Derfor må man forstå hans begreb i lyset af ligegyldighed og ikke blot som en modsætning til uinteresseret. Ligegyldigheden vil sige, at man i det hele taget er ligeglad med at spille spillet:

“Ligegyldighed er en aksiologisk tilstand, hvor alt er lige godt, samtidig med at det måske antyder, at jeg er ude af stand til [red. at] skelne mellem de værdier og indsættelser, der er på spil” (Bourdieu, 1996: 102).

Bourdieu påpeger på denne måde, at man altid har en vis interesse i et givent felt, uanset om man gør sig det klart eller ej. I sit senere arbejde udvikler han begrebet interesse, og kalder det i stedet for *illusio*, som understreger en afstandtagen til, at man aldrig vil kunne befinde sig i en position af ligegyldighed. Bourdieu finder dette begreb mere passende, fordi han “taler om specifikke interesser, der på én gang er givne og løbende produceres gennem den måde, historisk afgrænsede felter fungerer på” (Bourdieu, 1996: 101). Det vil sige, at man gennem interessen accepterer, at det pågældende sociale spil er vigtigt, det der er på spil i spillet er vigtigt, og at man samtidig kan se en grund til at skulle deltage. Interessen kan på denne måde kun analyseres frem gennem empiriske undersøgelser, da den altid vil knytte sig til felternes logikker (Bourdieu, 1996: 102).

Man kan ofte komme til at opfatte mange af Bourdieus termer og begreber som værende i forbindelse med økonomiens verden, men det Bourdieu mener, han har til fælles med økonomien, er udelukkende de begreber som blandt andet kapital og investering, han henter derfra. Når han skriver sig ind i de økonomiske begreber, skal de ses som isolerede til de felter, der

undersøges, fordi kapitalerne har hver deres fremtrædelser grundlæggende set. Der er tale om social kapital, kulturel kapital og økonomisk kapital (Bourdieu, 1996: 104). Yderligere er der den symbolske kapital, som hver af de tre kapitalformer kan fremtræde i alt efter, hvilket felt der er tale om. Den symbolske kapital er den kapitalform, som har mest værdi i de forskellige konkrete felter, og det er den, som de sociale aktører går efter at blive bærere af. Økonomisk kapital skal forstås som den mængde af penge, man er i besiddelse af. Den kulturelle kapital er mængden af en særlig kultur, man er bærer af. Et begreb som dannelse kan for eksempel være med til at definere kulturel kapital og særligt i en dansk kontekst (Harrits, 2017: 32). Social kapital er stabile relationer, som kan anvendes som ressourcer. Det kan være den enkelte eller grupper, som har adgang til disse gennem netværk (Bourdieu, 1996: 104-105). Denne kapitalform er ikke knyttet til specifikke felter, fordi det kan være forskelligt fra aktør til aktør, hvor stort deres netværk er. Økonomisk kapital og kulturel kapital kan således akkumuleres gennem den sociale kapital, fordi netværket eventuelt kan hjælpe med forskellige tjenester. Kapitalerne kommer i spil i felterne i de sociale sammenhænge, og den symbolske kapital kan så at sige give en form for anerkendelse hos de forskellige aktører. Den symbolske kapital er den kapitalform, som feltets aktører tilskriver en positiv værdi, og det vil være denne kapitalform, man tilstræber at have mere af i de givne felter (Bourdieu, 1980: 187).

Felterne og dermed praksisformerne har altså deres egen logik, hvorfor de ikke kan reduceres til økonomiske principper. På denne måde forsøger, Bourdieu at tage afstand fra økonomi som en overordnet styrende logik for alle felterne. Hvert felt har netop deres egen økonomi, som gør det muligt at anskue felterne med aktører og ikke reducere adfærdsmønstre til “en mekanisk reaktion eller en bevidst strategi” (Bourdieu, 1996: 105). En tredje central kategori, som Bourdieu opererer med, og som bygger bro mellem kapital og felt, er nemlig habitus. Bourdieus teori om praksis skal forstås som en konstruktion, fordi han ser det som en modsætning til den positivistiske materialisme. Formerne for erkendelse er netop konstruerede og skal ses som “systemet af strukturerede og strukturerende dispositioner, der dannes i praksisen, og som altid er rettet mod varetagelsen af praktiske funktioner.” (Bourdieu, 1980: 91). Disse strukturerende dispositioner er det, som Bourdieu kalder for habitus. Derfor er habitus historisk betinget, fordi den er socialt konstitueret og tilegnet i praksis. Bourdieu forsøger igen at tage afstand til at praksis og virkelighed ikke blot sker passivt, men konstrueres aktivt (Bourdieu, 1996: 106). Habitus er altså bestemmende for de fortidige erfaringer, der bringes i

spil i felterne, og disse fortidige erfaringer er i overensstemmelse med de skemaer, som historien har bragt frem, hvorfor habitus er historisk betinget og socialt konstitueret. På denne måde er habitus ligeledes med til at styre strukturen i et felt, men kun inden for de grænser, som den er et produkt af.

“Habitus’en er intet andet end en immanent lov (*lex insita*), som de fælles historier har indskrevet i kroppene, og som ikke kun er mulighedsbetingelsen for koordineringen af praksisserne, men også for den praktiske udøvelse af koordineringen.” (Bourdieu, 1980: 100).

Habitus kan altså siges at være socialiseret subjektivitet, så selvom det individuelle menneske kan have sine egne erfaringer, og at ikke alle mennesker oplever det samme, mener Bourdieu, at det er et udtryk for noget kollektivt bestemt (Bourdieu, 1996: 111). Yderligere argumenterer Bourdieu for, at vi vil orientere os i de felter, som passer til vores habitusser set i forhold til politisk overbevisning, uddannelse og klasse. Aktører forsøger på denne måde ikke at forandre habitus, fordi habitus konstitueres ved, at den tilpasser og forkaster de nye erfaringer, som ikke passer ind i skemaerne i habitus. På denne måde er der en tendens til reproduktion af bestemte opfattelser (Bourdieu, 1980: 103). Habitus kan benyttes til at observere sociale fænomener, der kan være kollektive reaktioner eller tiltag i et felt, som kan ses i modsætning til et rationelt valg, som Bourdieu ligeledes forsøger at tage afstand fra. Bourdieu tager afstand fra rationalitet, fordi han mener, at den er begrænset. Den er begrænset i en sådan forstand, fordi menneskers bevidsthed netop “er *socialt* begrænset og socialt struktureret” (Bourdieu, 1996: 111). Altså de tankemønstre og den viden om verden, man måtte have, er afhængig af ens opdragelse og uddannelse, og derfor vil der ikke på den måde naturligt være et rationelt valg, fordi man handler på baggrund af habitus.

“Det, jeg taler om, er den dobbelte, obskure relation mellem habituser - disse vedholdende og transponerbare systemer af perceptions-, vurderings- og handlingskriterier, der er resultatet af det sociale indfældning i kroppen (eller i biologiske individer) - og felter forstået som systemer af objektive relationer, der er resultatet af det sociale indfældning i ting og mekanismer” (Bourdieu, 1996: 112).

Relationen habitus og felt imellem skal forstås på to måder. Denne dobbelte relation skal ses i lyset af, at habitus både konstituerer feltet, men feltet konstituerer ligeledes habitus. Feltet konstituerer habitus på en sådan måde, at man som aktør optager de normer og værdier, som finder sted inden for feltets rammer. Habitus konstituerer feltet i og med, at habitus er afhængig af ens forudgående erfaringer, som man har med sig fra barnsben. Disse erfaringer er med til at strukturere habitus på en særlig måde hos felternes aktører og gør, at de orienterer sig bestemte steder. Bourdieu beskriver, at man må forstå hans teori, det vil sige relationen mellem felt og habitus, i et dialektisk perspektiv, fordi der netop er denne dobbelte relation mellem habitus og felt (Bourdieu, 1996: 112). De bestemte steder, habitus orienterer sig, er således ikke bevidste og overvejede valg, man gør sig. Habitus er med til at afgøre, om man føler sig hjemme i det felt, man befinder sig i, og herigennem er der nogle felter, der giver mere mening at befinde sig i end andre. Ens spilforståelse, holdninger og positioner kan virke mere naturlige og lige til i bestemte felter, som man gennem sin habitus har adgang til. Selvom spilmetaforen lægger op til at aktørerne handler bevidst og med en særlig strategi til at opnå den belønning, der er på spil i feltet, skal dette forstås som en ubevidst proces. Bourdieu påpeger, at disse strategier er indskrevet i habitus, men ikke er bevidste og bestemte strategier. Habitus er indrettet sådan, at hver gang den konfronteres med objektive betingelser, som er forholdsvis identiske med dem, som den er et produkt af, vil habitus automatisk tilpasse sig betingelserne uden, det er et udtryk for et rationelt og bevidst valg:

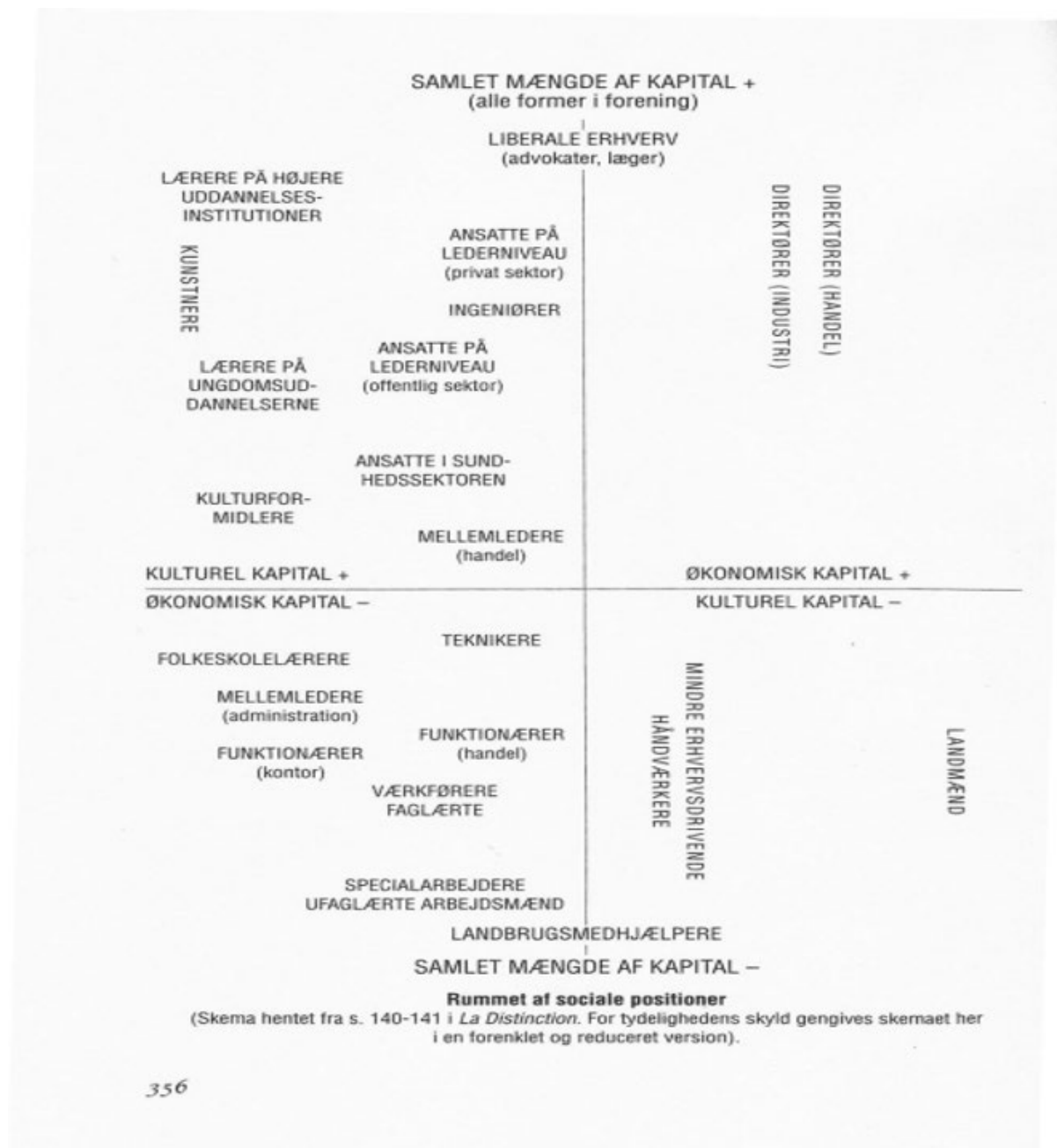
“Habitus er uomgængeligt som begreb, hvis man vil forklare, hvorfor mennesker handler *fornuftigt* uden at være eksplicit rationelle, det vil sige, uden at de hele tiden bevidst tilrettelægger deres adfærd med henblik på at maksimere afkastet af de midler, de har til rådighed, og uden at de konstant og eksplicit formulerer deres mål og bevidst tilrettelægger en strategi, der opregner deres egne ressourcer og de objektive midler, som er nødvendige for at nå de formulerede mål.” (Bourdieu, 1996: 115).

Dette er altså et udtryk for dialektikken mellem det subjektive individ og de objektive muligheder der er i det samfundsmæssige liv. Bourdieu påpeger, at mennesker altså handler *fornuftigt* til trods for, at det ikke altid er gennem bevidste overvejelser og strategier, men gennem en tilpasningsproces i form af en internalisering af hvad der er rigtig at gøre, samt hvad man skal og bør gøre.

Samtidig med at habitus er tilpasningsdygtig, kan der ligeledes være nogle felter, hvor der ikke er overensstemmelse mellem habitus og felt. Det kan blandt andet fremkomme ved pludselige samfundsmæssige og dermed historiske forandringer, hvor de objektive strukturer ændrer sig pludseligt, hvor menneskers habitus og mentale skemaer bliver overhalet af den samfundsmæssige udvikling. På denne måde er habitus ligeledes et udtryk for “stabiliteten i folks holdninger, smag og præferencer” (Bourdieu, 1996: 116). Men denne uoverensstemmelse kan både føre til protest og oprør hos feltets aktører, og den kan føre til, at folk tilpasser sig og resignere. Men en radikal forandring af habitus vil kunne lade sig gøre, men der skal meget til, og det vil være med træghed, fordi de tidlige erfaringer har stor indflydelse på de strukturer og skemaer, man producerer i sin habitus (Bourdieu, 1996: 119).

2.4. Det sociale rum

De strukturer og skemaer, som producerer habitus, må ses i lyset af den sociale verden. Men den sociale verden må konstrueres i rum, hvilket er det, Bourdieu kalder for det sociale rum. Bourdieu opstiller en model for en sammenhæng mellem “smagspræferencer, adfærd og habitus” (Harrits, 2017: 38). Med andre ord må man konstruere et rum for at kunne bestemme, hvorfor der er bestemte smagspræferencer og en bestemt adfærd forbundet med en bestemt habitus. Modellen ser således ud:

Figuren er opdelt i fire kasser med forskellige erhverv alt efter mængden af kulturel eller økonomisk kapital. Modellen viser således, hvordan man kan have en stor mængde kulturel kapital uden samtidig at have en lige så stor mængde økonomisk kapital og omvendt. Det sociale rum er ligeledes en del af den relationelle tankegang, Bourdieu tænker sit teoretiske perspektiv igennem. I det sociale rum er der altså forskellige positioner, alt efter hvilke egenskaber og titler man har. Men hvis man skal bestemme det sociale rums logik, skal man yderligere finde frem til relationerne mellem positionerne og ikke blot forskellene mellem de forskellige

egenskaber og titler. På denne måde vil man kunne anvende denne strategi til at finde frem til “differentieringsprincipper, forskelle og sociale afstande” (Harrits, 2017: 41). Med andre ord kan det sociale rum være med til at sige noget om, at man qua sin sociale position og dermed habitus har forskellige smagspræferencer og vælger og orienterer sig på baggrund af denne. Vi vil derfor kunne benytte det sociale rum til at anskue forældrenes positioner i forhold til at vælge skole, og dermed hvad dette skolevalg kan være et udtryk for.

2.5. Symbolsk vold og symbolsk kapital

“Enhver sproglig interaktion rummer *muligheden* for, at der kan udøves symbolsk vold” (Bourdieu, 1996: 130). Det vil især foregå i felter, hvis mængden af kapitalformer og dermed positioner ikke stemmer overens hos aktørerne. Det er en særlig sproglig habitus, man tilegner sig og giver de relevante aktører en fordel i felterne, fordi de formår og forstår ‘at tale det rigtige sprog’. Der er tale om en sproglig kompetence, som giver aktørerne magten til at gøre noget med andre. Denne magtform kan især vise sig i den politiske verden, da det netop er talspersoner, der “har monopol på det legitime politiske udtryk for en bestemt grupperings vilje” (Bourdieu, 1996: 132). Den sproglige habitus er et udtryk for den position, man har i den sociale struktur, det vil sige, det felt man er en del af. Habitus har ligeledes mulighed for at udtrykke sig gennem det sproglige. Her tager Bourdieu særligt udgangspunkt i Saussure og Austins forskellige sprogteorier og filosofier. På denne måde bliver det sproglige ligeledes en så fasttømret del af feltet, at det ikke vil have gennemslagskraft herudover. Man skal altså have styr på de objektive strukturer, der er med til at muliggøre bestemte positioner i bestemte felter. Yderligere må man afgøre de forskellige aktørers livsbaner samt finde frem til de sproglige holdninger for at kunne gøre rede for den kommunikation, der foregår - “dvs. hvorfor noget siges eller ikke siges, af hvem, hvad hensigten er, og hvor meget af meningen bliver opfattet og frem for alt med hvilke sociale virkninger” (Bourdieu, 1996: 134). Symbolsk vold udfolder sig gennem en form for indforståethed, hvilket enten kan være hos et individ eller en gruppe. Symbolsk vold udfolder sig, fordi det netop er disse, der bliver udsat for den. Yderligere kaldes det for symbolsk vold, fordi man netop ikke opfatter den som en form for vold. Det vil altså sige, at man egentlig accepterer og anerkender den, hvilket Bourdieu kalder miserkendelse (Bourdieu, 1996: 152). Når mennesker erkender verden, er der mange antagelser og forhold, som tages for givne, fordi verden netop opfattes som noget, der

kan forstås. Vi har en tendens til at acceptere tingenes tilstand, hvorfor vi ikke opfatter, at der kan udøves symbolsk vold. På denne måde kan symbolsk vold ligeledes være en form for politisk vold eller fysisk undertrykkelse, men der skal ikke lige så meget til i gennemslagskraften. Bourdieu påpeger således, hvordan symbolsk vold er en måde at kunne sikre social reproduktion, netop ved at aktørerne ikke er bevidste omkring dens udførelse (Bourdieu, 1996: 157-158).

Det vi særligt vil have fokus på fra Bourdieus perspektiv, er hans spilmetafor, i særlig grad hans pointe omkring hvordan aktører anvender strategier i felter til at opnå en særlig position i det sociale rum. Når vi undersøger forældres valg af grundskole til deres børn, så bliver strategibegrebet et udtryk for en særlig måde at kunne investere sine kapitalformer i feltet for derved at opnå den symbolske kapital. Forældrenes skolevalg er som sagt ikke et frit valg, når vi anvender Bourdieu men en udøvelse af symbolsk vold på forældrene og dermed et udtryk for reproduktion.

2.6. Kritik af Bourdieus teoretiske perspektiv

En af de helt store kritikker af Bourdieus arbejde er særligt, at han oftest bliver læst med et deterministisk blik. Det deterministiske kan opfattes i hans habitusbegreb, som han netop påpeger, orienterer sig bestemte steder, alt efter hvilke strukturer, holdninger og værdimæssige betingninger, den stemmer overens med. I og med at aktører er sociale produkter, født med en bestemt habitus og dermed bærere af bestemte kapitalformer og mængder, er det derfor bestemte felter og områder, de har mulighed for at begå sig i. Det kan derfor lade til, at aktører, uanset hvad de gør, aldrig vil kunne få adgang til større mængder af kapitalformer og opnå en anden position i de givne felter, når det afhænger af, hvilken habitus og dermed kapitalmængde, de er født med (Akselvoll, 2016: 63). Det kan altså opfattes som om, at man ikke selv er herre over sin tilværelse, og at der ikke er noget, som er lagt ud til tilfældigheder, fordi aktører altid på forhånd er determineret i forhold til noget bestemt. Det kan derfor lade til at være svært at begribe, hvordan Bourdieu kan anskue mennesker som aktører samtidig med, at de er determineret med deres habitus som udelukkende er historisk og socialt betinget. Bourdieu afviser ikke, at der kan ske en ændring af habitus, hvorfor han ligeledes anskuer mennesker som aktører i felter, der har muligheder for at handle og ændre dets strukturer. Det vil

blot ske med træghed, som Bourdieu ligeledes er et eksempel på, fordi han ikke selv kommer af en akademisk familie, men har haft mulighed for at indtræde i dette felt alligevel (Harrits, 2017: 11).

Bourdieu forsøger med sin teori at gøre det til et universelt analytisk værktøj, der kan anvendes til at undersøge de vestlige landes samfundsstrukturer. Med andre ord ønsker han, at denne teori kan overføres fra en kontekst til en anden (Bourdieu, 1997: 11). Her kommer det deterministiske og reproduktionen på banen igen og særligt i forhold til habitus og det sociale rum. I vores konkrete undersøgelse bliver det udfordrende at belyse forældrenes skolevalg ud fra modellen omkring det sociale rum. De forældre, som har valgt en fri grundskole, er uddannede med en professionsbachelor, og vil derfor umiddelbart ud fra modellen omkring det sociale rum placere sig i det rum med minus på den kulturelle og især den økonomiske kapital. Det er derfor interessant for vores undersøgelse, at det er disse forældre, der har valgt denne skoleform, og dermed i princippet har adgang til dette felt, hvilket vi vil komme nærmere ind på i senere afsnit.

Det kan se ud som om, at Bourdieus perspektiv kan fremstå en anelse ensidigt, da det kan virke som om, at alt er givet på forhånd qua den medfødte habitus. Yderligere argumenterer Bourdieu ligeledes for, hvordan det altid vil være et empirisk spørgsmål, da hans teori netop bygger på, at begreberne skal anvendes empirisk. Hans begreber er “redskaber til at indfange og undersøge, om det forholder sig sådan, at ulighed reproduceres og hvordan det i givet fald sker (herunder også hvordan det kan ændre sig)” (Akselvoll, 2016: 63).

Vi læser Bourdieu med et blik for det relationelle mellem de objektive strukturer og de handlende aktører, hvor de objektive strukturer bliver styrende for, hvordan det er aktørerne handler. Vi ser altså ikke det deterministiske i hans teori på samme måde, som ovenstående kritik rejser, i hvert fald ikke i en sådan grad at ens fremtid på forhånd er lagt ud for én, når man fødes med en særlig habitus. I og med at Bourdieu påpeger, at subjekter er handlende aktører, som er med til at påvirke feltet, kan aktører ligeledes være med til at ændre på felternes strukturer.

2.7. Bourdieus og specialets vidensproduktion

Bourdieus videnskabsteoretiske tilgang skiller sig ud fra mere traditionelle videnskabsteoretiske retninger. Traditionelle videnskabsteoretiske retninger orienterer sig som oftest enten i forhold til et objektivistisk eller subjektivistisk perspektiv, hvorimod Bourdieu ikke placerer sig inden for hverken det ene eller det andet. Bourdieus videnskabsteoretiske position kan betragtes som en placering et sted imellem disse to perspektiver, fordi han netop fokuserer på det dialektiske forhold mellem objektive strukturer og strukturerede dispositioner (Harrits, 2017: 20). Det er altså en måde at tænke relationelt mellem det objektive og det subjektive, og det der bliver essensen for den viden, som kan produceres med Bourdieus perspektiv. På denne måde bliver det ligeledes en teori og analyse omkring menneskelig handlen, som på den ene side er determineret, men samtidig anskuer Bourdieu subjekter som aktører, der handler i de sociale felter. Med andre ord handler det for Bourdieu om:

“de potentielle muligheder der er indskrevet dels i agenternes kroppe, og dels i strukturen i de situationer de handler inden for, eller rettere sagt: de potentielle muligheder der er indskrevet i relationen mellem disse to ting.” (Bourdieu, 1997: 11).

Med et Bourdieusk perspektiv bliver det omdrejende spørgsmål: “hvorfors nogle aktiviteter og handlinger værdsættes højere end andre, og hvorfor der er systematiske forskelle mellem grupper i samfundet” (Akselvoll, 2016: 62). Der er positioner i de konkrete felter, der kan siges at være bedre end andre, hvorfor man ikke har lige muligheder. Disse positioner har en tendens til at blive reproduceret qua habitus, som orienterer aktørerne bestemte steder hen, som stemmer overens med strukturer, værdier og holdninger som den enkeltes habitus er bære af.

I forhold til vores undersøgelse, når vi vælger at anvende Bourdieus perspektiv, ligger der derfor en forståelse af, at de tanker, overvejelser og smagspræferencer, som forældrene vælger ud fra, ikke alene er deres egne. Men de skal forstås som bundet op på de objektive strukturer, der strukturerer forældrenes habitus, og som de dermed handler ud fra. Ved at forstå forældrenes situation ud fra Bourdieus perspektiv, giver det et billede af, hvordan vi kan forstå, at den måde det danske uddannelsessystem er struktureret på, får en betydning for den måde, forældrene vælger skole på.

3. Metodologi og metode

Følgende kapitel indeholder en gennemgang af specialets metodiske overvejelser, herunder specialets empiriske metode og analytiske metode. Foruden dette indeholder kapitlet en beskrivelse af, hvordan vi har fået adgang til undersøgelsens interviewpersoner, hvordan empirien er bearbejdet, samt en refleksion af vores position som forskere. I og med at vi har valgt at arbejde ud fra et Bourdieusk perspektiv, er det svært at opdele teori og metode fra hinanden, fordi Bourdieu mener, at det altid vil være en samlet tilgang (Prieur, 2002). Det vil vi komme nærmere ind på i nedenstående.

3.1. Empirisk metode

Meget af Bourdieus arbejde handler om, hvordan forskellige strukturer og institutioner reproducerer sociale klasser og praksisser; især med et fokus på uddannelsessystemet (Akselvoll, 2016: 68). Det vil sige, at der heri ligger en opfattelse af, at de sociale fænomener er socialt konstrueret, hvorfor man ligeledes som forsker er medproducerende hertil, fordi man netop driver forskning (Prieur, 2002). På denne måde bliver teori og metode en sammensmeltning hos Bourdieu og kan ikke adskille sig fra hinanden, derfor bliver det ligeledes en særlig måde, vi må undersøge dette felt på.

3.1.1. Kvalitativt interview

Vi har valgt at lave en kvalitativ undersøgelse, fordi vi ønsker at analysere frem, hvordan forældres skolevalg kan anskues som en strategi til en særlig position i det sociale rum, hvilket bliver muligt, når vi anlægger et Bourdieusk perspektiv. Vi kan komme nærmere forældrenes position, når vi forstår deres habitus, fordi det er habitus, aktører handler ud fra, om det er bevist eller ej (Prieur, 2002). Denne viden om habitus skabes både gennem fysiske symboler, såsom hvordan forældrenes hjem ser ud, hvordan de klæder sig og så videre. Men habitus kommer ligeledes til udtryk gennem den måde, forældrene taler på og ikke mindst, hvordan de forholder sig til det givne emne, vi ønsker, vi skal tale om i interviewene.

Med et Bourdieusk perspektiv kan vi fremanalysere forældrenes strategier, når vi betragter forældrene, i denne situation hvor de skal vælge skole, som et felt, hvor det er relationerne mellem aktørerne, der fortæller noget om deres positioner i feltet. Dog er relationerne mellem aktørerne objektive, ifølge Bourdieu. Dette forstås ud fra, at det subjektive og personlige, altid må ses som socialt og kollektivt (Prieur, 2002). Det objektive skal forstås i forbindelse med strukturer hos Bourdieu. Mennesker handler ud fra nogle strukturer, som de er underlagt, men som de samtidig kan være med til at påvirke. Derfor må vi ligeledes forstå forældrenes positioner ud fra det overordnede magtfelt, som i dette tilfælde kan siges at være det politiske magtfelt. Dette overordnede magtfelt kan netop ses som strukturer, der kan give aktører muligheder og begrænsninger, og set i lyset af det sociale rum ses det netop, hvordan aktører ikke har samme forudsætninger og dermed ikke samme muligheder for at deltage i de sociale felter (Bourdieu, 1996: 111). I vores konkrete tilfælde vil det kunne siges ud fra modellen omkring det sociale rum, at forældrene umiddelbart vil have forskellige forudsætninger for at kunne vælge en skole set i lyset af mængden af den økonomiske kapital. Men med de interviewpersoner der har deltaget i vores undersøgelse, har det ud fra Bourdieus perspektiv undret os, at det er forældrene med professionsbacheloruddannelser, der har valgt at indskrive deres børn på frie grundskoler, hvilket vi vil komme nærmere ind på i analysen.

Vi har valgt at benytte os af det kvalitative interview med Bourdieus teoretiske ramme omkring, fordi vi gennem den måde forældrene italesætter, at de har forholdt sig til dette valg, samt hvilke overvejelser de har gjort sig, kan komme nærmere feltets logik og på denne måde analysere frem, hvilke strategier forældrene anvender i feltet omkring skolevalg for at opnå den symbolske kapital.

Ved at udføre kvalitative interviews indfanger vi ikke nødvendigvis alle aspekter af, hvordan vi kan forstå de enkelte forældres habitus, fordi den enkeltes habitus ligeledes kan afspejle sig i forskellige symboler i hjemmet. Derfor har vi valgt at skrive feltnoter, som det ligeledes vil blive beskrevet i forbindelse med, hvordan vi har bearbejdet den producerede empiri. Feltnoterne har vi skrevet efter, at vi har afviklet hvert interview. Her har vi haft fokus på symboler såsom stil, orden og kulturelle artefakter i forældrenes hjem, som vi umiddelbart fik øje på, da vi trådte ind i deres hjem. Disse feltnoter vil ikke blive inddraget i analysen, men har været

med til at hjælpe os i det senere analysearbejde, ved at fungere som huskenoter til de enkelte interviewpersoner og vores umiddelbare indtryk fra da vi producerede empirien.

Bourdieu forklarer, at habitus er sammensat af “en serie historiske relationer, der så at sige er aflejret i den enkelte i form af bestemte perceptionsmatricer, vurderingskriterier og handlingsmønstre” (Wacquant, 1996: 28). Derfor må man analysere:

“de forskellige holdningssystemer, de har tillagt sig gennem internalisering af en bestemt type sociale og økonomiske forhold, der udfoldet i et individuelt livsforløb har større eller mindre mulighed for at blive til virkelighed i et givet felt” (Bourdieu, 1996: 91).

Derfor er de forskellige positioner i feltet ligeledes styret af det holdningsmæssige i et felt, selvom positionerne oftest virker styrende for de holdninger og vurderingskriterier, der kan være i de forskellige felter. Det er derfor relevant for denne undersøgelses analyse at inddrage empirisk materiale, fordi empirien netop siger noget om feltet, vi undersøger og dermed dets aktører. Yderligere argumenterer Bourdieu som sagt for, hvordan man ikke kan analysere et felt frem, uden at have undersøgt det empirisk. Man analyserer således, det der er på spil for de forskellige aktører i feltet og på denne måde, hvilken strategi de forskellige spiller anvender til at opnå den symbolske kapital. Derfor er det ligeledes relevant for denne undersøgelse at have foretaget individuelle interviews, fordi Bourdieu netop påpeger, hvordan man i konstruktionen af et felt må gå vejen om den enkelte, fordi de informationer, der skal benyttes hertil, er knyttet til disse (Bourdieu, 1996: 93).

Samtidig er enkeltinterviews relevant, når vi anlægger et perspektiv ud fra Bourdieus forståelse, fordi det for ham altid handler om, hvad den enkelte har på spil i de forskellige felter. Det handler således om, hvilket afkast eller hvilken belønning den enkelte får ud af at være en del af et konkret felt. Det er derfor relevant for os at foretage enkeltinterviews med forældrene, så vi netop kan få blik for, hvilket spil de spiller i dette felt, samt hvilken investering de gør sig i det valg af skole, som de har taget.

3.1.2. Interviewguide

Forud for udformningen af interviewguiden til de seks interviews, havde vi læst os ind på Bourdieus teoretiske ramme, hvorfor nogle af spørgsmålene vil være prægede heraf. Vi udformede interviewguide med nogle forskellige spørgsmål, vi gerne ville have svar på undervejs i interviewet, men den var ikke tænkt som en struktureret guide, der nødvendigvis skulle følges kronologisk. Den var tænkt som et værktøj til at sikre, at vi fik svar og kom omkring det, vi ønskede til vores undersøgelse. Samtidig åbnede dette ligeledes op for, at vi kunne følge det, som åbnede sig for os under de forskellige samtaler (Brinkmann & Kvale, 2015: 49).

For at kunne analysere os frem til hvilke strategier forældrene anvender til at vælge en grundskole til deres børn, har vi i interviewguiden formuleret spørgsmål, som lyder: hvordan forældrene forholder sig til deres børns skolegang, herunder hvad de mener en grundskole overordnet skal kunne, og hvad der betyder mest for dem i forhold til at tage valget om, hvilken skole deres børn skal gå på.

Samtidig har vi stillet spørgsmål i forhold til, hvordan forældrenes egen oplevelse af deres skoletid var, for at få en idé om hvorvidt det har haft en betydning i forhold til deres valg. Dette spørgsmål afspejler ligeledes den teoretiske forståelse, vi går til undersøgelsen med, fordi en af Bourdieus overordnede pointer netop er, at habitus bestemmer, på hvilken måde vi handler og vurderer, fordi den er en form for socialiseret subjektivitet og dermed styrende for aktørers handlinger. Vi har altså med spørgsmålene forsøgt at få en fornemmelse af, hvilke holdninger og smagspræferencer forældrene har i forhold til det valg, de har taget omkring skole.

3.1.3. Udvalgelse af interviewpersoner

I forbindelse med udvælgelse af interviewpersoner har vi gjort os flere overvejelser. Vi har fra start været klar over, at problematikken omkring at folkeskolen bliver valgt mere og mere fra, er en problematik, som er mangefacetteret, og har derfor løbende haft diskuteret, hvordan vi skulle udvælge interviewpersoner. I forhold til de undersøgelser vi har orienteret os i, i for-

bindelse med dette speciale, har vi været klar over, hvordan blandt andet forældres socioøkonomiske baggrund er af stor betydning for, hvordan forældrene vælger skole. Samtidig er der mange andre parametre, der viser sig at spille ind i forbindelse med dette valg, forældrene står i. På den måde virkede det som en uoverskuelig udvælgelsesproces. Men med Bourdieu kan vi netop analysere frem, hvordan disse valg og præferencer kan ses som et produkt af de overordnede strukturer, som er med til at afgøre, hvor vi orienterer os henne qua habitus. Vi kan derfor få et blik for nogle skjulte aspekter ved dette skolevalg og hvordan valget kan forstås at være påvirket af det overordnede magtfelt, selvom det for forældrene kan virke som om, det er dem selv, der har taget valget. Vi forsøger altså på denne måde med Bourdieu at få bestemt, hvordan forældrene kan positionere sig som noget bestemt gennem dette skolevalg, og hvilken position det kan siges at være.

Vores udvælgelseskriterier blev derfor, at vi både ønskede at tale med forældre med børn i folkeskole og forældre med børn i frie grundskoler. Samtidig var det ligeledes et kriterium, at forældrene aktivt havde valgt henholdsvis folkeskole eller en fri grundskole, fordi vi derved kunne formode, at forældrene havde en holdning til deres børns skolegang og dermed i et Bourdieusk perspektiv, har en position i feltet, som muligvis er tydeligere at få frem i et interview end med forældre, som ikke i samme grad har gjort sig mange overvejelser omkring deres børns skolegang.

3.1.4. Interviewpersoner

I forhold til at finde forældre, som havde lyst til at stille op til interview omkring skolevalg, startede vi med at kontakte to forældreforeninger henholdsvis Foreningen for Forældre til Elever i Fri- og privatskoler (FFFP) og Brug Folkeskolen, for at høre om de kunne få os i kontakt med nogle af foreningernes medlemmer. Foreningen Brug Folkeskolen mente ikke, de kunne spørge deres frivillige forældre om mere end de allerede gjorde. Foreningen for Forældre til Elever i Fri- og Privatskole fik os i kontakt med én forælder, som dog endte med ikke at lade sig gøre af praktiske grunde. Da vi ikke fik udbytte ved at søge interviewpersoner på denne måde, valgte vi i stedet at lave et opslag på Facebook. Samtidig kontaktede vi henholdsvis en nuværende medstuderende og en tidligere medstuderende, som begge har børn. Det endte med at være disse to, som fik os i kontakt med alle vores interviewpersoner, som

udgøres af tre forældre med børn i folkeskolen, en forælder og et forældrepar med børn, der er skrevet op til en lilleskole og én forælder, hvis børn er startet og går i en lilleskole.

Vores medstuderende som hjalp os med kontakten til flere forældre, har selv stillet op til et interview, og udgør derfor én af de tre forældre med børn i folkeskolen. Det betyder ligeledes, at de forældre, hun har fået os i kontakt med, er nogen hun kender fra sine børns skole, og dermed har de alle tre børn, der går på den samme folkeskole, og samtidig bor alle tre forældre i området tæt omkring skolen. Forældrene fra denne folkeskole var hurtige til at melde tilbage og tilbyde deres hjælp. Vi måtte endda takke nej til en enkelt. Hertil skal det ligeledes nævnes, at området, som denne skole ligger i, er et område, hvor der bor mange ressourcestærke familier, hvilket betyder, at folkeskolen, der ligger her, ligeledes bærer præg af dette.

Lidt sværere var det for os at finde forældre til børn i frie grundskoler, hvilket er interessant nok i sig selv, da der er flere og flere børn som starter på disse skoler, hvorfor man skulle tro, at mange forældre som har valgt frie grundskoler ville have en interesse i at fortælle omkring deres valg. Men vi tog kontakt til en tidligere medstuderende, som vi ved et tilfælde kom til at tale med omkring specialet og som fortalte os, at hun kender nogle forældre, som havde skrevet deres børn op til en lilleskole. Ideelt set havde vi forestillet os, at de forældre, vi skulle tale med, allerede havde børn, der gik i skole. Men på grund af at vi har haft svært ved at få fat i forældre til børn i frie grundskoler, valgte vi at afholde interviews med disse to forældre. Tilsyneladende virker skolevalget ligeledes til at være noget, man forholder sig til, lang tid før ens børn reelt skal starte. Så i den forstand er det stadig muligt at høre om de overvejelser, der har været forbundet med dette valg, selvom deres børn endnu ikke er startet. Til gengæld var der spørgsmål, som de naturligvis ikke har kunnet svare på, såsom hvor tilfredse de er med deres valg, og om der er noget ved valget, de fortryder, samt i hvor høj grad de involverer sig i forældreaktiviteter og lignende.

En af de seks forældre, som vi har interviewet, fik vi kontakt til gennem en af vores interviewpersoner. Hun fortalte om, at hun var blevet interviewet af os, og at vi manglede flere interviewpersoner i forhold til forældre, der har valgt en fri grundskole til deres børn. Hun var heldigvis interesseret i at medvirke, og vi fik dermed foretaget tre interviews med forældre

med børn i folkeskole og tre interviews med forældre med børn i en fri grundskole. Forældrene som har valgt folkeskole til deres børn, bor alle tre i samme område, og deres børn går på den samme folkeskole. Forældrene som har valgt frie grundskoler til deres børn, bor i tre forskellige områder. Dog skal det påpeges, at den ene af forældrene, der har valgt fri grundskole, bor tæt på det område som de tre forældre, der har børn i folkeskole.

Inden vi påbegyndte interviewene, sikrede vi os, at de enkelte interviewpersoner gav os tilladelse til at optage samtalerne og gjorde dem samtidig opmærksomme på, at de anonymiseres i specialet. Det betyder rent praktisk, at navnene på de enkelte interviewpersoner, som de fremstilles i specialet, er opdigtet, og yderligere har vi valgt kun at benævne forbogstavet på navne, de nævner gennem interviewene i transskriptionen (Brinkmann & Kvale, 2015).

3.1.5. Bearbejdning af empiri

For at få et overblik over vores empiri har vi valgt at optage interviewene og efterfølgende transskribere dem. Som beskrevet i Interview af Steinar Kvale og Svend Brinkmann, er der en tendens til at opfatte interviewtransskriptioner, som det grundlæggende empiriske materiale. Dog skal man være opmærksom på, at transskriptioner altid er en oversættelse fra talesprog til skriftsprog. Det betyder derfor, at der er elementer, som skriftsproget ikke får med, der har betydning for den måde, man skal forstå, det der bliver sagt i interviewet. Blandt andet er ironi svært at gengive og ydermere indebærer lydoptagelse en abstraktion fra den fysiske tilstedeværelse af den interviewede, såsom kropssprog, tonefald og så videre. Samtidig er der under transskriberingen af et interview ligeledes nogle beslutninger, der må tages i forhold til, hvordan man vil transskribere (Brinkmann & Kvale, 2015: 235-236). Der er eventuelt nogle ord eller lyde, man udelader såsom “øh”, som ligeledes kan have en betydning i forhold til, hvordan man skal forstå det, der bliver sagt. For eksempel kan “øh” være med til at indikere, at vedkommende tøver ved et spørgsmål af den ene eller anden grund. I vores tilfælde er der ind imellem udeladt “øh” eller “ja” og inddrages kun, når det har haft en væsentlig betydning for forståelsen af situationen. For eksempel hvis “øh” er blevet efterfulgt af en længere pause, eller har virket som et tegn på usikkerhed i besvarelsen af et spørgsmål.

Der er naturligvis fordele ved transskriptionen i forhold til for eksempel det etnografiske interview, hvor man ofte skriver noter under og efter interviewet. Med transskriptionen sikrer man i højere grad at få nogle præcise vendinger og formuleringer med, som kan være svære at huske efter et interview. Men som Brinkmann og Kvale skriver, må transskriptioner betragtes som “forarmede, dekontekstualiserede gengivelser af levende interviewsamtaler” (Brinkmann & Kvale, 2015: 235-236). Udover interviewene har vi derfor som sagt valgt at skrive feltnoter umiddelbart efter vi afviklede de enkelte interviews, hvor vi har nedskrevet vores umiddelbare indtryk af det hjem og den “type” familie vi har været på besøg hos. Dette har, som tidligere nævnt været for at få et indtryk af de enkelte personer gennem symboler i hjemmet og ikke blot det, de siger, og måden det bliver sagt på.

Selvom vi har optaget alle interviewene, har vi haft tekniske problemer i forhold til et af interviewene, som har betydet, at denne lydfil er blevet beskadiget. Det betyder rent praktisk, at det kun er halvdelen af interviewet, som vi har haft mulighed for at afspille igen og transskribere. Resten af interviewet har vi forsøgt at skrive noter til efterfølgende, i forhold til pointer vi har kunnet huske og har fundet relevante. Det betyder naturligvis, at der uden tvivl er dele, vi går glip af samt præcise vendinger, der er brugt i denne del af interviewet. Men som det påpeges af Brinkmann og Kvale, kan denne måde at bearbejde interviewet på have den fordel, at man er mere tilbøjelig til at huske den fysiske tilstedeværelse og atmosfære, der var til stede under interviewet. Samtidig kan denne fremgangsmåde ligeledes komme til at “fungere som et filter, ikke kun som bias, men også med mulighed for at fastholde netop de betydninger, der er væsentlige for interviewets emne og formål” (Brinkmann & Kvale, 2009: 201).

3.1.6. Position som forskere

Med et kvalitativt interview produceres der viden på en særlig måde nemlig gennem samtalen mellem to mennesker. Man skal derfor som forsker gøre sig bevidst omkring sin position over for interviewpersonen, fordi man netop selv er med til at producere den kontekst man sammen befinder sig i (Brinkmann & Kvale 120). Med andre ord er man som forsker og som subjekt med erfaringer med til at påvirke den interviewsituation, man opstiller. Brinkmann og

Kvale argumenterer for, at man således ikke distancerer sig fra den undersøgelse, man foretager, fordi man netop er medproducent af den, og fordi der altid kan opstå noget forskelligt og uventet i en interviewsituation (Brinkmann & Kvale, 2015: 135).

Bourdieu kan siges at placere sig i en lidt anden boldgade, som nedenstående citat forklarer:

“I samme øjeblik, genstandsområdet udstikkes som praksisformernes logik og den umiddelbare opfattelse af den sociale verden som en ikke-tetisk accept af en verden, der ikke er konstitueret som et objekt, der er adskilt fra subjektet, skabes der mulighed for, at man undgår at blive trukket ind i og blive en del af undersøgelsesgenstanden” (Bourdieu, 1996: 226).

Her beskriver Bourdieu, hvordan forskeren har mulighed for at distancere sig fra det felt, vedkommende undersøger. Denne optik skal ses som et led til erkendelse, mener Bourdieu. Netop ved at adskille det videnskabelige, man som forsker trækker ind i konteksten med sin position, og det praktiske, da kan man erkende noget omkring verden og dermed det felt, man undersøger (Bourdieu, 1996: 226). Bourdieu påpeger yderligere:

“Den sociale verden består af relationer, ikke af interaktioner mellem aktører eller intersubjektive bånd mellem individer, men af objektive relationer, der eksisterer “uafhængigt af den enkeltes bevidsthed og vilje”” (Bourdieu, 1996: 84).

Vi mener, at man som forsker, altid vil trække en del af sin subjektivitet med ind i den kontekst, som man skaber ved en interviewsituation. Vi mener derfor ikke, at man rent objektivt kan gå ud og undersøge et felt uden, at man som forsker ligeledes påvirker konteksten. Yderligere fordi vi er af den overbevisning, at et interview og dermed en samtale er en interaktion forsker og interviewperson imellem. Derfor finder vi det problematisk rent metodisk udelukkende at støtte os op af den måde, hvorpå Bourdieu mener, man skal producere viden.

På denne måde er vi derfor opmærksomme på, at de svar, vores interviewpersoner har givet os ikke nødvendigvis ville være de samme, hvis andre foretog denne undersøgelse, fordi der netop kan opstå noget forskelligt i en samtale mellem to mennesker (Brinkmann & Kvale,

2015: 91). Vi forsøger derfor ikke at distancere os fra vores undersøgelsesgenstand, fordi vi ligeledes har forfulgt de forskellige svar, som åbnede sig for os i interviewsituationen.

Samtidig vil denne subjektivitet i ens position som forskere have indflydelse på den måde, vi fortolker vores empiri med. Nok har vi valgt et særligt perspektiv at se det igennem, men der vil hertil være nogle analytiske landinger, vi ikke nødvendigvis vil kunne belyse med Bourdieus teori, som vi har valgt at anlægge. På denne måde har vi ligeledes gjort os klart, hvilke forståelser vi havde omkring dette felt, inden vi begyndte at foretage denne undersøgelse, sådan så der netop kan forekomme en vekselvirkning af, hvad der overraskede os, og hvilke pointer vi forestillede os, vi på forhånd ville komme frem til (Brinkmann & Kvale, 2015: 314).

3.2. Analytisk metode

I den sociologiske forskning er formålet at finde frem til det, der giver aktørerne adgang til det pågældende felt, man undersøger: “det vil sige hvilke *specifikke* kapitalformer der har gyldighed på hvilke områder” (Bourdieu, 1996: 94). På denne måde kommer man til at arbejde på en hermeneutisk måde, mener Bourdieu. Som forsker skal man, for at kunne konstruere feltet, finde frem til de kapitalformer, der har betydning i feltet. Yderligere skal man for at kunne systematisere kapitalformerne have et kendskab til de specifikke felters logik. I arbejdet med en feltanalyse vil det altså hele tiden være en vekselvirkning mellem disse to bestemmelser.

Gennem vores analyse af de enkelte interviews med forældrene forsøger vi at analysere valget omkring skole frem gennem Bourdieus spilmetafor. Med seks separate analysedele forsøger vi at analysere frem, hvilken form for spiller de hver især kan siges at være, og dermed hvad det er, de kæmper om og for. I spillet om en forælderposition i feltet omkring valg af skole vil der altså være nogle forældre, som har bedre forudsætninger end andre. Med andre ord er der nogle forældre, som har bedre kort på hånden. Dem der umiddelbart har de bedste forudsætninger i denne sammenhæng kan siges at være forældre, der i det sociale rum placerer sig i det felt med mest kulturel og økonomisk kapital. Det vil altså sige, at de har en habitus formet af strukturer, der spiller godt sammen med “den verden man spiller i” (Bourdieu, 1997: 152). På denne måde er det muligt at positionere sig fordelagtigt i feltet som forælder

ved hjælp af deres kapitalformer, fordi det giver dem muligheden for at spille efter bestemte strategier, som virker i spillet. Vi vil forsøge at analysere frem, hvad de hver især lægger vægt på i valget af skole, hvordan det var at stå med valget og så videre. For at finde frem til disse præferencer ser vi ligeledes på, hvor disse forældre placerer sig i det sociale rum på baggrund af deres habitus.

Et felts logik er et udtryk for de forskellige positioner og holdninger, der kan siges at være til stede hos dets aktører. Disse aktører er et produkt af historien, af feltets sociale historie og de tidlige erfaringer, mennesker gør sig i bestemte livsbaner. Når vi gerne vil forstå, hvorfor forældre vælger, som de gør i forbindelse med en grundskole til deres børn, så skal vi ikke kun finde frem til, hvilken position de indtager i dette felt. Vi må ligeledes have bestemt, hvordan forældrene “er nået frem til den position og fra hvilket udgangspunkt i det sociale rum” (Bourdieu, 1996: 121). Derfor må vi bestemme forældrenes habitus for at kunne analysere frem, hvilke positioner der kan siges at være hos forældre i feltet omkring skolevalg, hvorfor vi ligeledes har stillet forældrene spørgsmål til deres egen oplevelse af at gå i grundskole.

Delanalysernes pointer vil vi opsamle i et afsluttende afsnit, hvor vi vil bestemme den symbolske kapital, der overordnet set kan siges at være på spil i netop dette felt omkring skolevalg, samt hvad der skal til for at opnå den symbolske kapital. Det bliver et afsluttende afsnit, som vil trække tråde mellem de seks separate analysedele for netop at kunne bestemme feltets logik og den symbolske kapital. Dette felt omkring skolevalg skal ses i lyset af et overordnet magtfelt, som oftest hos Bourdieu er det politiske, og hvordan det har indflydelse på forskellige felters og dermed aktørers handlemuligheder (Bourdieu, 1996: 91). Vi vil derfor i det afsluttende afsnit trække tråde til, hvordan forældrenes skolevalg kan ses som en del af nogle markedsinspirerede styringsformer på baggrund af uddannelsespolitisk lovgivning.

4. Analyse

Følgende kapitel indeholder projektets forskellige analysedele. De første tre analysedele tager udgangspunkt i interviews med forældre til børn i folkeskole. De næste tre dele tager udgangspunkt i de resterende forældre, som har børn i frie grundskoler. Disse første seks delanalyser fokuserer på de enkelte forældre, den måde de forholder sig til skolevalget på og hvilke strategier de anvender, når de vælger skole. Efterfølgende vil et opsamlende afsnit trække tråde mellem de seks analysedele for yderligere at kunne analysere frem, hvad denne strategi for skolevalg kan være et udtryk for. Dette vil vi gøre gennem inddragelse af uddannelsespolitiske forandringer gennem skolens historie.

4.1. Anita - Folkeskole

Anita er uddannet jurist og bor med sin mand, som er uddannet læge i et rækkehus med deres to børn. Både Anita og hendes mand har gået i folkeskole og har generelt haft en god oplevelse med deres tid der. Dog påpeger Anita, at hun ind imellem følte, at hun kedede sig, da hun gik i folkeskole, og derfor blev hun ofte hurtig færdig med lektierne. Anita fortæller, at det har haft en påvirkning på hendes videre uddannelsesforløb i form af, at hun havde svært ved at prioritere sine opgaver og lignende, da hun startede i gymnasiet.

En af deres børn går i 0. klasse på en folkeskole, som er en stor institution i det ressourcestærke område, hvor de bor og har generelt et godt ry. Skolen, som deres ældste barn går på, og som deres yngste ligeledes skal starte på, er den distriktskole, de er tilknyttet. De har før boet i en storby, men er flyttet til området på grund af folkeskolen, som ligger dér, fortæller Anita os i interviewet. Anita fortæller os ligeledes, hvordan de undersøgte mulighederne i byen tæt på, men det var altså den skole, hvor deres børn går nu, der havde det bedste ry, hvorfor de valgte at bosætte sig dér:

“Jeg kan lige sige en ting, som jeg ikke har nævnt, grunden til at vi bor her i området er på grund af, at der er en god folkeskole, for vi kiggede jo også bare andre steder her i området, og vi fandt jo ud af sådan ude i det sydlige, der kiggede vi også på et par huse og så fandt vi jo ud af.. vi undersøgte hvad for nogle skoler, det er meget vigtigt

altså sådan, det er jo et element, når man køber et hus, og hvor man bosætter sig, det er om der ligger nogle gode skoler i nærheden, og der fandt vi ud af, okay de der to de havde et lidt dårligere ry, så det var sådan lidt, okay jamen så køber vi ikke et hus her, så vigtigt er det altså”

For dem har det været vigtigt at bosætte sig et sted, hvor folkeskolen har et godt ry, hvorfor de har været grundige i at undersøge de forskellige grundskoler. Men selvom Anita giver udtryk for at have undersøgt mange muligheder i forhold til at vælge skole, fortæller Anita ligeledes, hvordan det store udvalg af skoler i storbyen, hvor de boede før, har været svært at finde rundt i:

“der havde vi jo et kæmpe udvalg af skoler, altså jeg tror jo måske, at vi havde en 10-15 skoler i nærheden, så det var jo der, vi startede med at gøre vores første tanker omkring, hvordan det skulle ikke, så vi skrev hende op til en række privatskoler, og så ikke så meget, fordi der havde vi truffet et valg, men fordi så havde vi et valg”

For Anita har det ikke været vigtigt, om det er en folkeskole eller en fri grundskole, som deres børn skulle gå på. Ud fra det hun fortæller os, lader det til, at det er godt at have forskellige muligheder at vælge imellem, samtidig med at et godt ry omkring skolen er det, Anita især lægger vægt på og afgjorde valget for dem omkring den skole, som deres barn går på nu. Gennem Bourdieus perspektiv omkring kapitalformer i et felt kan dette valg og disse overvejelser omkring skole, være en måde at forstå, hvordan Anita forsøger at veksle økonomisk kapital til kulturel kapital, som hun ligeledes giver udtryk for:

“Og jeg vil sige, det økonomiske element er der selvfølgelig også øhm det havde vi ikke så meget på det tidspunkt, for der arbejdede jeg også fuld tid, så der ville vi godt kunne finde pengene øhm, og det ville klart også være sådan, at hvis vi synes, at det skulle være en anden skole også og sådan, så ville vi finde pengene til det”

Det har ikke været den økonomiske del, der har været det afgørende for valget af skoleform for Anita og hendes mand. Men måden det kan forstås som en veksling af økonomisk kapital til kulturel kapital, er ved, at Anita og hendes mand har valgt at flytte til byen på grund af

skolen. Med Bourdieu kan vi forstå som om, at det er vigtigt for hende, hvordan hun gennem skolen kan sikre sig at bevare den kulturelle kapital, som hun selv er bærer af. For dem er det netop de værdier og faglige aspekter, skolen kan tilbyde, der er det vigtige i valget af skole, hvorfor det med Bourdieu bliver et udtryk for, at Anita ønsker at opnå mere kulturel kapital gennem dette skolevalg og yderligere, at hendes børn skal akkumulere denne kapitalform gennem skolen. Dog påpeger Anita yderligere, at de på et senere tidspunkt og især i valget af at flytte til området, tog et aktivt valg omkring, at det er en folkeskole, som deres børn skal gå på. Vi får dermed en fornemmelse af gennem interviewet, at Anita og hendes mand nøje har overvejet og undersøgt bredt omkring, hvilke mulige skoler deres børn skal og kan gå på. Set i lyset af Bourdieus spilmetafor, kan det siges, at Anita er en strategisk spiller, der overvejer og gennemtænker sine træk nøje, før hun lægger an til at handle. For Anita handler det altså om at have de bedste kort på hånden, så hendes børn får de bedste muligheder. Hun beskriver ligeledes i interviewet, hvordan trivsel er en vigtig faktor i sine børns skolegang:

“Jeg kunne godt tænke mig, at den øhm.. og det har den også, den har rigtig meget fokus på trivsel øh fordi jeg tror, at man lærer meget bedre, hvis man trives godt”

Dette kan virke som en banal faktor i valget af skole, men kan altså med et Bourdieusk perspektiv, ses som, at Anita vælger den individuelle kamp i spillet frem for den kollektive. Det er vigtigt for hende, hvordan hendes børn har det frem for alt andet. Yderligere bidrager trivsel for Anita ligeledes til at give sine børn de bedste muligheder, fordi faglighed selvfølgelig er vigtigt for Anitas børns skolegang, fortæller hun os, men trivsel i skolen er det vigtigste. Hun lægger ligeledes vægt på, hvordan forældreinvolvering kan være med til at styrke denne trivsel. Hvis der er et godt samarbejde forældrene imellem, fungerer børnene ligeledes godt i skolen. Gennem forældreintra kan samarbejdet mellem forældrene foregå og yderligere gennem forskellige arrangementer på skolen. De har både arrangementer, hvor kun forældrene deltager, men ligeledes arrangementer, hvor børnene deltager. Anita finder denne involvering relevant i sit barns trivsel, dog giver hun ligeledes udtryk for, at det til tider kan være en anelse anstrengende. Men Anita gør det, fordi hun kan se vigtigheden i det, og hvad det kan bidrage med. Med Bourdieus briller kan vi altså sige, at hun spiller spillet, fordi hun kan se hvilket afkast og hvilken belønning, det giver. For Anita hænger det sociale og trivsel uløseligt sammen med, at børn klarer sig fagligt godt i skolen. Men hun er ligeledes nødsaget til at

investere sig selv i dette, for at det kan blive opfyldt. Dog kommer Anita ikke nærmere ind på i interviewet, hvad der specifikt for hende og dermed hendes barn betyder at trives. Samtidig spørger vi heller ikke nærmere ind til dette, fordi vi i og for sig med en common-sense forståelse godt ved, hvad hun mener, eller gør vi?

Habituelle forudsætninger

Ud over at folkeskolen har meget at sige i forhold til, hvor de geografisk set har valgt at placere sig, giver Anita ligeledes udtryk for, hvordan mange af dem, der bor i området, ligner hinanden:

“altså ja vi vidste godt, at vi flyttede ind.. ja altså det her det er jo en ghetto, det er en hvid akademiker ghetto”

Med Bourdieus begreb omkring habitus som orienterer sig bestemte steder og oftest i felter med aktører med samme habitus, kan ovenstående citat være et udtryk for, at Anita og hendes mand qua deres habitus har bosat sig i området, fordi det er her, de vil kunne få mest belønning i det spil, der kan siges at blive spillet. Området kan altså siges at udgøre et felt, hvori der kan forekomme underfelter, som Bourdieu beskriver sit feltbegreb. Der kan altså forekomme en særlig logik i dette område, som ligeledes kan sige noget omkring det spil, som spilles gennem positionen som forælder, der har taget et aktivt valg omkring en grundskole til deres børn. I området vil de kunne veksle deres kapitalformer mest muligt og yderligere have adgang til den symbolske kapital i feltet. Dette område og dermed felt giver dem mest muligt afkast i deres investering i spillet, hvor skolevalget er en del af denne investering. De har adgang til dette spil og felt, fordi de begge er uddannet akademikere, når vi læser det frem med Bourdieus model omkring det sociale rum. På denne måde har de altså en fordel i det spil, der spilles, fordi de med modellen kan siges at placere sig i det rum med høj økonomisk og kulturel kapital. Yderligere kan bosættelsen i dette område være et udtryk for, hvordan de gennem deres sociale kapital, fordi de netop bor så tæt med deres naboer, og at der generelt er mange bofællesskaber i området, forsøger at akkumulere deres andre kapitalformer gennem deres netværk.

Social kapital versus kulturel kapital

Anitas valg af folkeskole kan ses som et udtryk for, at hun finder folkeskolens tradition og mål omkring sociale kompetencer i classesammensætninger relevante, som nogle menneskelige egenskaber at tilegne sig:

“at hun kommer til at få rigtig mange sociale kompetencer af at gå i folkeskole øhm først og fremmest, så det er faktisk mit primær fokus på det øhm selvfølgelig tæt fulgt af det faglige, fordi jeg forventer selvfølgelig også, at hun kommer ud af 9. klasse og kan regne og skrive og er parat til videregående uddannelse, så det forventer jeg selvfølgelig også, men jeg forventer først og fremmest, at hun.. at de er med til at danne hende som et menneske med social kapital”

Anita nævner i interviewet, hvordan det for hende er vigtigt, at hendes børn opnår social kapital frem for kulturel kapital. Denne kapitalform er ligeledes vigtig for hende, men hun finder mængden af social kapital mest relevant. Dog kan ovenstående citat ikke sige noget om, at Anita mener, at folkeskolen skal være med til at give hendes børn et indblik i forskellige sociale baggrunde, som er en del af folkeskolens formålsparagraffer. Men hun giver udtryk for, at de sociale kompetencer er vigtige, og at man bør have en vis mængde social kapital. Samtidig gør Anita opmærksom på, at de bor i et område, hun betegner ‘hvid akademiker ghetto’, hvor hendes børn ikke vil møde mange børn med en anden social baggrund. Selvom Anita gør opmærksom på, at mange af beboerne i området ligner hinanden, befinder der sig ligeledes en gruppe, som kan siges at besidde nogle andre former for kulturel kapital i dette ellers udprægede akademikerfelt. Anita beskriver nemlig, hvordan tilhængerne af en fri grundskole, som ligeledes ligger i området, kan siges at lægge vægt på nogle andre værdier og overbevisninger, end Anita gør:

”og så kunne vi bare se også at sådan, at forældre klientellet på Rudolf Steinerskolen øhm uden at sige noget grimt om dem overhovedet, de er nok bare lidt for flippede til os, øh og der er rigtig meget forældreinddragelse, og det er der også på folkeskolen og Rudolf Steinerskolen, så vi kan godt se det, der ville vi jo så også bare passe bedre sammen med resten af forældreflokken, så det var faktisk også en af de”

Igen beskriver Anita ligeledes, hvordan forældrenes samarbejde skal passe sammen, så Anita og hendes mand netop kan se en mening i det valg, de har taget omkring skole. Med en forældreflok som passer godt med Anita og hendes mands habitus, gør, at de kan veksle og akkumulere mest mulig kapital i alle dets former i feltet, hvorfor de mener, at distriktsskolen passer bedst til dem, når vi forsøger at analysere det frem med Bourdieus perspektiv.

Strategisk spiller med gode kort på hånden

Anita kan i Bourdieus spilmetafor siges at være en solid forsvarsspiller. Hun kæmper altså kampen omkring enten at bibeholde de kapitalformer, hun er bærer af eller at opnå mere af dem gennem det felt, hun kan siges at være en del af. Muligheden for at akkumulere en større mængde af kapitalformer kan ses både gennem deres skolevalg og yderligere på baggrund af det område, de bor i. Anita kan yderligere siges at være en strategisk spiller i det spil, som skolevalget kan anskues som med Bourdieu. Anita og hendes mand har undersøgt mange muligheder, før de har besluttet sig for den nuværende skole, hvilket kan være et udtryk for at være en strategisk spiller. Det vil sige strategisk i den forstand, at de har målt og vejret mange skoler i forhold til hinanden, før de har fundet og valgt den bedst mulige skole til deres børn. Anita positionerer sig altså i det sociale rum, som en forælder der er bærer af meget økonomisk og kulturel kapital gennem det skolevalg, fordi skolen ligger i det område som den gør og dermed repræsenterer den ressourcestærke forældreflok, som bor her. Derfor bliver valget om at flytte til området på grund af skolen et udtryk for, hvordan de gerne vil give deres børn de bedste muligheder gennem distriktsskolen.

Anita placerer sig i det sociale rum med den position med meget økonomisk og kulturel kapital på baggrund af hendes habitus og uddannelse. Derfor er det interessant, at Anita er en af dem, der har valgt en kommunal folkeskole til sine børn. Det er interessant på baggrund af hendes habituelle forudsætninger, fordi ud fra Bourdieus model omkring det sociale rum ville netop hendes sociale position kunne siges at have smagspræferencer efter en fri grundskole, både fordi hun er bærer af den økonomiske kapital, der skal til, og fordi der i denne position ligeledes er en fokusering på at sikre den sociale reproduktion og i dette tilfælde den kulturelle kapital. Dog er det som sagt et ressourcestærkt område, Anita og hendes mand bor i, hvilket vil sige, at størstedelen af forældrene på denne folkeskole er uddannede akademikere,

fortæller Anita, hvorfor denne folkeskole kan siges at være atypisk i debatten omkring fravalget af folkeskolen. Denne folkeskole er netop en populær folkeskole i området, og mange forældre også udenfor distriktet ønsker, at deres børn skal gå her, påpeger Anita. Derfor kan det påpeges, hvordan denne folkeskole ikke kan siges på samme måde at leve op til, hvad tanken omkring en folkeskole er og skal være, nemlig folkets skole og en institution for alle. Vi kan altså med Bourdieu forstå Anitas valg af denne folkeskole på baggrund af den forældrerepræsentation og dermed sociale positioner der er til stede på denne skole.

Samtidig giver Anita udtryk for som nævnt i et ovenstående citat, at hun ikke er bekymret for, at hendes børn kommer til at lære det, de skal lære, fordi hun mener, at folkeskolen først og fremmest skal danne hendes børn som mennesker med social kapital. Dette kan netop være et udtryk for den position, hun har i feltet, og hvordan hendes mængde af kulturel kapital giver et overskud, der bevirker, at hun er mindre afhængig af skolens rolle til at sikre hendes børns opnåelse af kulturel kapital, men i stedet kan have fokus på, hvordan skolen ligeledes kan være med til opnåelsen af social kapital, og dermed bliver det ikke afgørende, om valget falder på en fri grundskole eller en folkeskole.

4.2. Sarah - Folkeskole

Sarah bor i samme ressourcestærke område som Anita sammen med sin mand og deres to børn. Som sagt er området præget af rækkehuse og bofællesskaber, hvor Sarah og hendes mand selv bor i et bofællesskab. Sarah arbejder som konsulent og hendes mand er selvstændig. Deres børn går på to forskellige skoler, som begge er folkeskoler. Deres søn har for nogle år siden fået stillet en autismediagnose. Han startede på distriktsskolen, hvor hans søster ligeledes går, men går nu på en specialskole, fordi han har særlige behov, som distriktsskolen ikke kan rumme. Dog skal det nævnes, at distriktsskolen finansierer hans plads på specialskolen.

Både Sarah og hendes mand har gået på folkeskole og har været tilfredse med deres skolegang. Sarah oplevede sin egen folkeskole, som et sted med mangfoldighed og fortæller om, hvordan der er fordele ved at gå i skole med børn, der er anderledes fra en selv:

“når jeg kigger tilbage på det, kan jeg jo godt se, at det gav jo bare et eller andet, at der var den her blanding af alle mulige typer, som jeg gerne vil også give til børnene”

Sarah nævner igen senere i interviewet i forbindelse med spørgsmålet om, hvad det er, der taler hende ved folkeskolen, at det er dét med at få indblik i forskellige mennesker. Hun tilføjer dog, at hun tvivler på, at deres folkeskole er en skole, hvor man kan få indblik i forskellige mennesker, fordi den netop ligger i et område, hvor de fleste beboere ligner hinanden og der derfor ikke er den samme mangfoldighed, som hun oplevede i sin skoletid:

“Ikke at det er en dårlig ting, men det er ikke helt det samme som, der hvor jeg voksede op. Det var en større blanding, hvis man kan sige det sådan”

Selvom Sarah har valgt folkeskolen til sine børn og fortæller om deres skoles gode ry, er der dog stadig noget, der tyder på, at hun ikke er tilfreds med alt, hvad skolen kan tilbyde:

“Nu har vi jo så oplevelser fra et inklusionsperspektiv, hvor at det er jo ikke den positive historie. Men ellers har den jo et godt ry på den måde, altså, det fungerer. Men den er også stor, så. Ja, der er nogle ting, de godt kunne blive bedre til, ikke”

Blandt andet nævner hun, at skolen godt kunne være bedre til at skabe struktur for børnene og at det ville gøre, at den kunne rumme flere typer børn, såsom hendes søn med autisme, som har brug for meget struktur. Og hvis de kunne skabe mere struktur og dermed rumme flere slags børn og efterkomme deres behov, ville skolen ligeledes være mere mangfoldig, som hun påpeger i nedenstående:

“Netop for at favne noget mere diversitet, fordi man kan sige det, der sker ved, at min søn ikke går dernede mere det er jo også den diversitet, han måske repræsenterer. Den kommer ikke til at være en del af det, ikke. Så på den måde, så mangler der måske nogle elementer der”

For Sarah er det vigtigt, at folkeskolen er en institution med mangfoldighed, men som hun siger i ovenstående, så er distriktsskolen ikke en institution, hvor dette bliver repræsenteret.

Selvom om Sarah påpeger, at det er et vigtigt aspekt ved folkeskolen, går hun her på kompromis med dette princip.

Veksling af social kapital til kulturel kapital

Foruden at vælge folkeskolen for det den kan bidrage med i forhold til mangfoldighed, fortæller Sarah, at det for hende og hendes mand lige så meget er af princip at tage det valg:

“Altså det er jo meget svært på forhånd at vide, synes jeg, hvordan ens barn ville trives, og det er jo ligesom det, der var afgørende, fordi ideologi ville vi gerne have folkeskolen, som princip”

På den måde virker det til, at Sarah af princip gerne vil støtte op om folkeskolen på grund af værdimæssige årsager, men samtidig forholder sig kritisk overfor sin datters skole. Kritikken kommer af, at skolen har været nødsaget til at flytte deres søn til en specialskole. Men selvom hendes søn trives på specialskolen, virker Sarah dog stadig til at være utilfreds med, at distriktsskolen ikke rummer børn som sin søn, der har særlige behov:

“Altså hvor en privatskole er okay, at de ligesom har valgt, det her det er den måde vi har tænkt undervisningen på, men folkeskolen skulle gerne kunne favne lidt bredere, ikke. Jeg synes i hvert fald det er ærgerligt, at der er så mange dernede fra, blandt andet med autisme, som de ikke kan favne, fordi de ikke lige er deres spidskompetence”

Yderligere påpeger Sarah, hvordan hun mener, at disse særlige behov ikke nødvendigvis er så særlige, fordi de fleste børn i denne alder har de samme behov:

“Du mister lidt de her børn, om de har autisme eller ej, men der i hvert fald har brug for lidt mere ro og forudsigelighed. Og det er der rigtig mange børn, der har, kan man sige”

Ovenstående kan være et udtryk for en måde, hvorpå Sarah forsøger at ændre på dette felts logik i forhold til, hvad folkeskolen som institution skal kunne rumme. Vi kan ud fra Bourdieu forstå dette som en strategi til at kunne opnå den symbolske kapital i feltet og ved at ændre på dets logik, vil hun have bedre forudsætninger herfor. I forhold til hendes position i det sociale rum, burde hun have rig mulighed for at opnå symbolsk kapital. Sarah er dog udfordret på grund af sin søn:

“ja, de prøver at påvirke skolen, hvis der er et eller andet, ikke. Og klagede blandt andet over, at min søn han var udadreagerende og sådan nogle ting. Altså det er sådan nogle meget aktive, vi skal gøre noget, og der kunne jeg godt se, der kunne det nok have været en fordel, vi havde været mere med i forældregruppen [...] Så da min datter så skulle starte, var jeg meget bevidst om, at det gjaldt om at være en del af gruppen og være social med de andre, fordi hvis nu.. ikke så meget på grund af hende, men hvad nu hvis der er andre tilfælde af nogle børn, der havde det svært, så ville jeg i hvert fald gerne være den, der lige sørgede for at sige: ro på. De har det sikkert heller ikke pisse nemt derhjemme. Skal vi ikke lige prøve at høre dem, hvordan det går i stedet for at rotte os sammen og sådan noget.”

Det lader til, at Sarah har en strategi, der går ud på at veksle social kapital til kulturel kapital, fordi hun og hendes mand har erfaret, at det er vigtigt med et godt netværk i forældregruppen. Da hendes søn først startede i skole, involverede hun og hendes mand sig ikke i forældregruppen, men Sarah fandt efterfølgende ud af, at de burde de have gjort det. På den måde giver det indtryk af, at hun ønsker at ændre på måden forældrene i skolen ser på hinandens situationer i de forskellige familier og forsøger at skabe mere forståelse for, at man netop kan stå i forskellige situationer med forskellige udfordringer. Og på den måde kan dette ligeledes anses som en strategi for at ændre på nogle opfattelser i feltet, for at hendes søn kan inkluderes, når vi analyserer det frem med Bourdieu.

Dette kan med Bourdieu opfattes som en måde Sarah kan veksle social kapital til kulturel kapital, fordi hun netop gennem forældrenetværket og et bedre samarbejde hermed, ønsker at give sine børn bedre muligheder gennem deres skolegang. Med andre ord ved at bruge tid på at involvere sig med de andre forældre, kan de lære hende at kende og få en forståelse for

hendes søns situation som kan bevirke, at hun i højere grad kan opnå det afkast af sin investering i feltet.

Sikring af trivsel

På trods af at Sarah fortæller, at hun og hendes mand af princip har valgt folkeskolen, fortæller Sarah dog ligeledes, at hun har undersøgt andre muligheder:

“Ja, altså folkeskolen var vi meget enige om. Men jeg tror det var mest mig, der sådan nåede og det der med at tænke: ah, skal vi lige undersøge andre muligheder. Men fordi, for min mand var det jo også det der, men vi ved jo ikke om det fungerer eller ikke fungerer. Så det var mest mig, der sad og.. jeg har læst inde på alle privatskoler i en nærliggende by, tror jeg. Men igen, der stod ikke den der: det er, det her er lige, er det til dine børn, altså”

Ligesom Anita, går valget for Sarah ligeledes ud på at finde en skole, hvor hendes børn kommer til at trives. For når alt kommer til alt, er børnenes trivsel det, der kommer først. Og i forhold til, hvordan Sarah udtaler sig i ovenstående citat og som ligeledes understøttes af nedenstående citat, kan vi forstå det som, at trivsel for hende er noget individuelt:

“hvad er egentlig ens muligheder og.. men igen hvad er det rare for barnet, ikke. Det er svært at svare på”

I forhold til trivsel lader det til, at Sarahs datter generelt har det godt på distriktsskolen, men Sarahs bekymring går på, om lærerne husker hendes datter og udfordrer hende fagligt, fordi hun er en stille men dygtig pige:

“Ej, får hun nu nok at læse og sørger de nu for at give hende nogle gode nok opgaver og sådan noget, ikke.”

Yderligere beskriver Sarah sin bekymring i forhold til, at de som forældre ikke kan garantere deres børns trivsel på forhånd:

“Og ved min datter, der havde vi sådan lidt, altså hun trives helt fint i de der.. Men vi havde stadig tanken: drukner man i de der 23 børn, når man er den stille, dygtige pige, som.. Ville hun drukne i det? Kan hun være i det der? Men igen, det ved man ikke på forhånd, så vi bliver nødt til at prøve det af, synes jeg i hvert fald, ikke. Så. Og det trives hun jo også fint med. Hun ville sikkert også trives fint på en privatskole, men vi nåede lige at vende den, altså, bliver det for meget? Er der brug for lidt mere ro? Men vi besluttede at lade det se, hvordan det gik, ikke?”

Så selvom Sarah går op i, at hendes datter bliver udfordret fagligt, handler det stadig overordnet om trivsel. Men citaterne giver ligeledes indtryk af, at der kan være forskellige ting, der afgør om ens barn trives, og at det er individuelt, hvad der forudsætter trivsel.

Sarah har umiddelbart en stærk position i feltet qua sin habitus, men er stadig udfordret i forhold til at opnå feltets symbolske kapital, på baggrund af nogle af feltets logikker, som vi har fremlagt i ovenstående. Sarah er altså en spiller i feltet, hvis strategi er at investere en stor mængde social kapital for at kunne veksle det til kulturel kapital og dermed opnå den symbolske kapital.

Habituelle forudsætninger (og diagnoser?)

I forhold til denne specifikke familie kan vi stille spørgsmålstejn ved Bourdieus forståelse i forhold til habitus. Her er der netop tale om en ressourcestærk familie, som er bærer af en stor mængde kulturel kapital. Dog har de en søn med autisme, som har betydning for hans opnåelse af kulturel kapital. Der kan være forskellige forklaringer på, hvad autisme er, og hvad det skyldes, hvilket denne undersøgelse ikke vil komme yderligere omkring. Pointen er dog, at sønnen i denne familie har autisme, som her ikke betragtes som resultatet af en socialisering, men som stadig påvirker sønnens muligheder. I dette tilfælde handler det om, at han på grund af sin diagnose ikke kan inkluderes i den almindelige folkeskole. Og på den måde skaber hans diagnose nogle individuelle forudsætninger for ham, uanset hvilken familie han er af og hvilken mængde kapital, der findes der. Det kan tænkes, at det ikke har været relevant at medtænke i Bourdieus teori, da den blev udviklet, men måske det er et aspekt, der ligeledes

bør overvejes i forhold til et nutidigt perspektiv set i lyset af den stigning af børn og unge, der får stillet diagnoser.

4.3. Line - Folkeskole

Line bor sammen med sin mand og deres tre børn. Hun studerer på universitetet og arbejder ved siden af studiet. Hendes mand arbejder som politisk konsulent i en større by et stykke derfra. To af deres tre børn går i den lokale folkeskole, det vil sige deres distriktsskole. Både Line og hendes mand har gået på forskellige skoler i løbet af deres skoletid. Line har gået i folkeskole, men skiftede senere til en lilleskole. Hendes mand har gået på to forskellige folkeskoler, fordi hans familie flyttede, og derfor måtte han skifte skole. Line har haft en blandet oplevelse af sin skoletid. De første år i folkeskolen var gode, men efter 3. klasse var der stor udskiftning i lærerstaben, og hun havde generelt en følelse af at være udenfor, som betød at hun ikke længere trivedes på skolen og skiftede derfor. Hun var glad for at komme på lilleskole, selvom alt ikke fungerede optimalt. Hun trivedes socialt, men det faglige niveau halvede, og det var svært at starte i gymnasiet efterfølgende:

“Der var ligesom.. der var lidt mere plads til at være anderledes og føle sig anderledes. Men samtidig havde jeg også en oplevelse af, at det faglige haltede ret voldsomt. Det gjorde det i hvert fald dengang i de store klasser på lilleskolen. Og det var også en frustration, fordi jeg egentlig, altså var fagligt dygtig og gerne ville udfordres og sådan. Og det blev jeg bare overhovedet ikke. Og da jeg så kom i gymnasiet, fik jeg sådan en kæmpe chok, fordi jeg bare var to tre år bagud i matematik og sådan noget.”

I forhold til den måde, Line fortæller om deres skolevalg, kan det virke lettere tilfældigt, at valget faldt på distriktsskolen. Line giver udtryk for, at der ikke var nogen specifik grund til, at de netop valgte distriktsskolen til deres børn. Begrundelsen går mest på, at der ikke var nogen grund til at vælge den fra. Det ses ligeledes ved den måde, hun fortæller om, hvilke aspekter de har fundet ud af, der fungerer, efter deres søn er startet i skole:

“[...] nu når vi så har valgt den til, kan vi også se mange fordele ved den der lokale forankring, der er i folkeskolen, med at alle kammeraterne bor lige her rundt om.

Altså. Vores ældste søn går i klasse med naboens dreng for eksempel og længere nede i andelsforeningen, der bor der en pige fra deres klasse også. Så der bor også nogen fra deres klasse lige ovre i de der lejligheder derovre. Altså nu går de kun i 2. for vores ældste der, men det varer ikke lang tid, før de kan begynde at cykle rundt til hinanden selv uden, at vi behøver at være inde over og hente og bringe og alt sådan noget. Det synes jeg egentlig også, har en stor værdi og der er nogen, altså hvis der er lokale arrangementer her i området.. nogle gange er der fastelavn oppe på torvet og sådan noget. Så når man går derop, så møder man alle mulige fra klassen og forældre og sådan.. Det bliver sådan en.. Altså man får sådan en lokal tilknytning ved at vælge folkeskolen, synes jeg”

De virker til at være særligt glade for den lokale forankring. Det handler både om, at der ikke er langt til skolen, så børnene på sigt selv kan gå eller cykle til og fra skole. Samtidig er der mange af de børn, der bor omkring dem, som ligeledes går på distriktsskolen og derfor er børnene tæt på deres venner. Men udover den lokale forankring og det fællesskab der kan være omkring skolen, handler valg af skole for Line, først og fremmest om børnenes overordnede trivsel:

“Og så altså, så synes jeg også, at for mig er det vigtigt, at det er altså først og fremmest et sted, hvor jeg kan se, at de får det godt. Altså selvfølgelig er det faglige ikke sådan uvæsentligt. Det er ikke sådan så, at det er ligegyldigt, men først og fremmest især når det er de små klasser, så tænker jeg på, at de skal et sted hen, hvor de vil trives med at være og hvor de vil føle sig godt tilpas og være glad for at komme i skole hver dag. Og så tænker jeg, at så skal det faglige nok blive bygget oven på det”

Sådan som hun udlægger det, er det den overordnede trivsel, som er i fokus i forhold til skolevalget, men hun pointerer dog stadig, at det faglige har en vigtighed. Som hun selv siger, er det faglige ikke uvæsentligt, og selvom hun synes, at der er meget fokus på, hvad børnene skal kunne, og hvornår de skal kunne det, så siger hun dog at:

“der er noget positivt i det her med, at jeg ved, at når mine børn går ud af 9. klasse eller skal på efterskole eller hvad de har lyst til efter 9. eller i gymnasiet, så vil de være

rustet til det fagligt, fordi undervisningen har været der af kompetente uddannede lærere”

På den måde, virker det til, at Line ligeledes har et fagligt mål for sine børn gennem folkeskolen, der giver dem muligheder på den anden side, når de formentligt skal videre i uddannelsessystemet. Og som hun ligeledes nævner, ser hun folkeskolen som en garanti for, at hendes børn: “lærer det man skal lære, inden man går ud af 9. klasse”.

Forældres principper versus børns trivsel

Line fortæller, at den sociale mangfoldighed, der findes i folkeskolen, “helt klart har en værdi”, hvorefter hun tilføjer, at denne mangfoldighed dog ikke er repræsenteret på den lokale folkeskole, og til slut siger hun:

“altså, så på den måde er folkeskolen et nemt valg, når man bor her, fordi at det er så super privilegeret område. Så man får ikke den tunge ende i folkeskolen. Man får den gode folkeskole med de gode børn og de gode forældre”

Selvom der ikke er den mangfoldighed på den lokale folkeskole, som Line ellers sætter værdi i, når det handler om folkeskolen som institution, virker det til, at det alligevel er en god ting, fordi hun kan se udfordringer ved, at der er for mange børn i skolen med særlige behov:

“[...] man kan jo godt have mange meninger om sådan nogle ting, og man skal være rummelig og alt muligt, men når det er ens egne børn, så vælger de fleste jo, så vil de fleste jo gerne have et stærkt fagligt og socialt miljø, som ikke bliver tynget ned af børn, der har forskelligt slags problemer [...]”

Mangfoldighed i folkeskolen bliver derved en værdi for Line, men ikke en værdi som bliver prioriteret højt, hvis det får negativ indflydelse på hendes børns skolegang, om det er socialt eller fagligt. Det understøttes ligeledes af nedenstående citat:

“Det kan jo godt være, at den der privatskole-tanke, som jeg har haft liggende alligevel havde fået en større plads, hvis vi havde boet et sted, hvor man hørte, at folkeskolen var ikke særlig god, og at der gik rigtig mange elever med særlige behov eller rigtig mange tosprogede. Så på den måde har valget været serveret for os, fordi at generelt set vil jeg rigtig gerne støtte op om folkeskolen, og synes også, at det er en rigtig god idé.”

Der ses med citatet samtidig en vilje til at støtte op om folkeskolen, men dog ikke for enhver pris. På den måde kan man sige, at Line indtager en position som forælder, der har fokus på sine egne børns trivsel og faglige udbytte. Selvom der skal være plads til mangfoldighed i folkeskolen, beskriver Line, hvordan det som forældre kan være et dilemma at stå i:

“[...] men man ved jo bare, at hvis der er mange, så begynder det at trække ned i en masse ting ikke, og det tænker jeg da gør valget sværere for nogle forældre, så skal man virkelig være, så skal man virkelig føle stærkt for folkeskolen eller virkelig være sådan pioner og sige, jeg vil have folkeskolen også selvom den er et svært sted for mit barn at være”

På den måde hun forklarer det her, skal man potentielt gå langt for at vælge folkeskolen, samt at det har nogle konsekvenser for ens børn, hvis det bliver det største princip at vælge folkeskolen. Men det er altså ikke et dilemma, hun og hendes mand har stået i:

“[...] og der har vi ikke, det dilemma har vi ikke haft, fordi folkeskolen er bare ligesom dumpet ned som den bedste mulighed praktisk, nemt, tæt på og god”

Det der bliver tydeligst i denne position, er det fokus, der er på at være en forælder, der søger den bedste løsning for sine børn. På den måde kan det ligeledes virke som om, at der er en opfattelse af, at nogle skoler er bedre end andre. Med Bourdieu kan vi forstå skolevalget som en måde for Line at sikre sine børns akkumulering af kulturel kapital. Grunden til hun vægter faglighed højt, kan hænge sammen med sin egen erfaring med skolen. Hun har haft en oplevelse af at trives socialt på en skole, men hvor det faglige ikke levede op til det, som det skulle og dermed havde konsekvenser for hende, da hun startede på gymnasiet.

Ressourcestærke forældres engagement

At have en folkeskole beliggende i et område med ressourcestærke forældre bevirker, at der er mange engagerede forældre, i modsætning til andre områder, er Lines erfaring:

“Det er næsten nogle gange for meget, at der er nogle forældre, der er så meget på, at der hele tiden skal ske alt muligt og arrangerer forældre-fester og alt sådan noget. Men hellere det end det modsatte, fordi.. vi har nogle venner, der bor i nogle områder, der er mere socialt blandet og det sætter sit præg på folkeskolen. Der er simpelthen flere forældre, der overhovedet ikke er engagerede og sådan nogle er der selvfølgelig også på den lokale folkeskole, men der er godt nok mange af de andre, som fylder meget”

Selvom de engagerede forældre fylder meget, mener Line dog, at det er bedre end at være på en folkeskole, hvor mange forældre ikke engagerer sig. På trods af at hun kan synes, at det er for meget med niveauet af engagement, betyder det ligeledes, at hun kan undgå at tage ekstra poster på sig:

“Og det gør de så også, altså. Det er sådan så folk sidder nærmest og træder hinanden over tærne for at komme i forældrerådet [...] Og det er jo meget fedt, fordi så behøver man ikke selv at gå ind i det. Det er meget smart, men..”

Forældrenes engagement i dette felt kan ses som et udtryk for en kamp om en særlig position, men i stedet for at deltage i kampen giver Line udtryk for at lade de andre kæmpe, og hun giver udtryk for, at det dermed bliver en lettelse for hende ikke at skulle kæmpe denne kamp, fordi de andre gør det. Med Bourdieu kan vi læse det frem, som et udtryk for at Line ikke mener, at hun behøver at deltage i kampen, fordi hun føler sig sikker i sin position.

Dette engagement hos forældrene kan ses som en strategi til at opnå den symbolske kapital i feltet, men ikke en strategi som Line finder nødvendig at anvende. Selvom dette fortæller mere om andre forældres strategi, kan det indirekte fortælle noget om Lines position i forhold til opnå symbolsk kapital, og at hun kan betragtes som en spiller i feltet med overskud.

Line virker åben over for både at vælge folkeskole eller privatskole og fokuserer mest af alt på, at hendes børn kommer et sted hen, hvor: “de er glade for at gå der, og de trives med det, de har nogle gode klasser og nogle gode kammerater”. Når det er sagt, nævner hun dog, at hun har undersøgt forskellige skoler og har blandt andet været til infomøde på en kristen skole, som hun valgte fra, fordi den var “lidt for kristent til os”. Selvom Line er åben over for både privatskole eller folkeskole, er hun dog forbeholden overfor den lokale Rudolf Steiner-skole, fordi:

“der får det for mig lige et skridt lidt for langt ude i det, der er lidt for alternativt i forhold til netop at sikre en eller anden grund-faglighed og også sådan.. nogle af alle de der ting, synes jeg bliver lidt for alternative også selvom jeg godt kan lide.. nogle gange må det godt være lidt alternativt og må gerne tænke læring på andre måder, men det kommer også lidt an på, hvad for nogle børn man har.”

Men samtidig siger hun i forlængelse heraf, at hun ikke vil udelukke at sende sine børn på privatskole, hvis det viser sig, at de ikke længere trives på deres folkeskole:

“Måske ikke så meget Steiner.. altså, det er ikke.. jeg vil ikke udelukke noget, fordi det kommer meget an på deres trivsel”

Selvom hun i det foregående citat virkede til ikke at se Rudolf Steinerskolen som en mulighed, udtrykker hun dog i ovenstående en villighed til at gå på kompromis med egne overbevisninger, hvis det sikrer hendes børns trivsel. Det bliver altså en strategi for Line til at opnå den symbolske kapital.

En anden strategi til at opnå den symbolske kapital kan ses med nedenstående citat:

“Vi får også som forældre måske snakket med nogle andre forældre vi ikke har snakket med ellers, fordi de der legegrupper er sat sammen. Altså det synes jeg også godt kan have en værdi”

Hun sætter dog ikke yderligere ord på, hvilken værdi det giver. Med Bourdieu kan vi forstå det som en måde at akkumulere social kapital og dermed veksle det til kulturel kapital. Gennem legegrupperne får Line mulighed for at skabe et netværk forældrene imellem, og som hun siger i ovenstående, kan det have en værdi.

Overordnet set er Lines strategi at vælge en skole til sine børn, som både kan sikre dem en vis mængde kulturel kapital og deres trivsel. Vi får ligeledes indtrykket af, at en anden strategi er at investere social kapital. Men hun har ikke behov for at kæmpe om pladsen i forældrerådet, hvilket tegner et billede af, at hun har en stærk position i feltet, og at det dermed ikke kræver et lige så stort engagement for hende at opnå den symbolske kapital.

4.4. Jette - Fri grundskole

Jette bor sammen med sin kone og deres tre børn i et rækkehus i et bofællesskab. To af deres børn er startet i skole og går på lilleskole. Den ældste af deres børn startede først på en Rudolf Steiner skole i området. Senere blev hun flyttet til distriktsskolen, men endte med at blive flyttet til en lilleskole. Jette er folkeskolelærer, og yderligere er hun AKT-lærer, som hun ligeledes kalder ressourcelærer, der har særligt fokus på inklusionsbørn. Jette har selv gået i folkeskole, men har skiftet skole mange gange og har generelt ikke haft oplevelsen af at trives i folkeskolen. I modsætning hertil har Jettes kone haft en god oplevelse af at gå i folkeskole og er fortaler for folkeskolen. Jette fortæller, at hun gennem sit erhverv har en "inside"-viden om folkeskolen, og derfor ønsker hun at give noget andet til sine børn - "noget mere".

Jette giver indtryk af at være meget engageret, når det kommer til sine børns skolegang. Hendes ældste datter, som nu går i 5. klasse, startede sin skolegang på en Rudolf Steiner skole, allerede et år før tid, men de måtte efter et halvt år flytte hende til en anden skole, fordi det ikke hang sammen med skolens åbningstider. Derfra flyttede de hende til distriktsskolen, hvor hun kom i klasse med mange af de venner, hun havde fået i børnehaven. Skiftet til distriktsskolen foretog de velvidende, at det ikke var det ideelle valg. Jette og hendes kone ønskede mest af alt at få deres datter ind på lilleskolen, men af økonomiske årsager samt en venteliste for at komme ind, var det på det tidspunkt ikke en mulighed. Jettes mavefornemmelse

omkring distriktsskolen viste sig at være rigtig, fordi deres datter efter noget tid ikke trivedes og:

“så fra november af, der begyndte jeg at ringe ihærdigt til Lilleskolen hver uge og fortælle, hvor dårligt min datter havde det, indtil hun fik en plads, og så fik hun en plads, da hun startede i 3.”

Citatet viser den ihærdighed, som Jette har i forhold til at sikre sin datter en god skolegang og kan derfor ligeledes betragtes som en strategisk spiller, som går efter det, hun har sat sig for. Med Bourdieus spilmetafor kan hun anskues som en strategisk spiller, netop fordi hun investerer et stort engagement for at få sin datter på lilleskolen, selvom det har omkostninger. Jette fortæller blandt andet om sin næstældste datter, der nu går i 1. klasse på lilleskole:

“og da hun så skulle starte, var vi meget i tvivl, fordi hun havde socialt et enormt stort netværk i børnehaven og ville rigtig gerne følges med hendes kammerater over på den lokale folkeskole, øhm men så tog vi forældre den beslutning, at hun skulle gå på lilleskolen sammen med hendes storesøster”

Beslutningen betød for datteren, at hun ikke kunne følges med sine venner fra børnehaven, hvilket man kan forestille sig kunne have haft stor betydning for datterens trivsel. Jette italesætter senere i interviewet, at deres datter trives fint på lilleskolen og har nu fået nye venner her. Selvom Jette senere fortæller, at deres datter trives på lilleskolen, kan det stadig ses som en risiko, de har løbet i forhold til at sikre deres barns trivsel. Med Bourdieu kan vi forstå dette som en måde at investere stort for at opnå den symbolske kapital i feltet.

Økonomisk set har det ligeledes været en stor investering:

“men man kan sige, at det har nogle omkostninger, at vi har valgt privatskole, det er mange penge om måneden.. ikke smider ud af vinduet, men som ikke kan gå til andre ting fornøjelser eller rejser eller et eller andet, så det har jo en omkostning på den måde”

Det viser, at det helt rigtige skolevalg er en stor prioritet for Jette, så meget at andre ting må vælges fra, såsom forskellige fornøjelser med familien. Med Bourdieus perspektiv er denne investering en veksling af økonomisk kapital til kulturel kapital, fordi Jette investerer i en bestemt skole, for at hendes børn skal trives og have det godt, og derfor må hun og hendes kone altså veksle økonomisk kapital, for at dette kan lykkes. Det understreger igen familiens ihærdighed i forhold til skolevalg, fordi de bruger, de midler, de har og prioriterer deres børns skole før andre fornøjelser. For Jette og hendes kone har adgangen til den ønskede skole altså været en kamp, der skulle til for at sikre en god skolegang for deres børn.

Værdier og kompromisser

Selvom Jette fortæller, at hun hadede sin tid i folkeskolen og ser mange udfordringer i folkeskolen gennem sit arbejde, giver hun dog udtryk for, at folkeskolen kan noget, privatskolen ikke kan på samme måde:

“Så den mangfoldighed man gerne vil have ens børn vokser op i, den er der jo ikke på en privatskole, det kan godt være folk.. børnene kommer fra forskellige hjem i forhold til politisk overbevisning og job og sådan noget, men i bund og grund handler det om, at det i hvert fald er en vis indtægt, og der er ikke nogle arbejdsløse, øh og der er nok heller ikke nogle børn med anden etnisk baggrund end dansk altså og i hvert fald ikke mange, og dem der er, er højst sandsynligt adopteret øh altså så man kan sige på den måde er der en mangel i privatskoleregi, men altså så må vi jo som forældre bare gøre vores til at gøre vores børn rummelige”

Mangfoldigheden i folkeskolen er altså noget, som er særligt ved denne som institution, og noget man ikke i lige så høj grad vil møde på en fri grundskole, påpeger Jette med ovenstående citat. Det er et aspekt ved folkeskolen, som Jette ligeledes mener, er vigtig at deres børn blandt andet møder i deres skolegang, men selvom det er en vigtig værdi at lære i skolen, er det et aspekt i skolevalget, hun vælger at gå på kompromis med. I Bourdieus spilmetafor kan det altså analyseres frem, hvordan Jette spiller spillet for at opnå, at hendes børn får en god skolegang, og derfor går hun all in og satser alt, hvad hun har af midler til dette. Det kan både ses i forbindelse med mængden af deres økonomiske kapital og ligeledes, hvordan hun ringer til lilleskolen hver dag for at få sit barn indskrevet dér.

Selvom Jette giver indtryk af at have sine børns individuelle behov for øje i valget af skole, lader det ligeledes til, at hun selv har nogle idéer om, hvad der er godt og ikke er godt i forhold til at få en god skolegang. Det kommer blandt andet til syne, da Jette forklarer, at hendes mellemste datter har en mentalitet, og med Bourdieu en habitus, der kunne stemme overens med folkeskolen. Men folkeskolen ville stadig ikke være skoleformen at foretrække:

“men altså hvis det var vores barn nummer to, der skulle starte, så tror jeg, altså som havde været det første og ældste barn, og det havde været hendes mentalitet, altså hendes type, så havde vi valgt folkeskolen, og det tror jeg var, fordi det var praktisk og økonomisk smart, men det ville stadig ikke være det ønskværdige”

Selvom Jette har en forestilling om, at deres mellemste datter ville kunne trives på en folkeskole, vælger hun alligevel lilleskolen. Det antyder altså, at Jettes egen overbevisning om, hvad der er vigtigt for sine børns skolegang, ligeledes har betydning for hendes valg af skole. Dette kan forstås ud fra, hvordan Bourdieu pointerer, som tidligere nævnt, at den enkeltes habitus får betydning for de valg, der træffes i og med, at habitus er med til at forme hvilke præferencer, man har. Jettes holdning i forhold til folkeskolen bærer præg af hendes oplevelse som elev i folkeskolen og sin oplevelse som lærer. Hendes profession som lærer er en af de største grunde til, at hun fravælger folkeskolen. Netop på grund af den viden hun har omkring, hvordan en folkeskole som institution fungerer, mener hun ikke, hun kan forsvare at udsætte sine egne børn for det, selvom hun egentlig er tilhænger af, hvad folkeskolen står for. Det bliver altså tydeligt for os, hvordan dette igen udtrykker et fokus på børnenes trivsel frem for alt.

Tid er en ressource og et engagement

Gennem interviewet påpeger Jette forskellige udfordringer folkeskolen som institution står overfor. Overordnet set er den største udfordring i folkeskolen manglen på tid, mener hun:

“jeg synes der er meget af, det er tid, en ting er, jeg ved godt, at lærerne taler rigtig meget om forberedelsestid øhm, men det er egentlig også bare tid i forhold til at fordybe sig i undervisningen i et eller andet emne, fordi man skal nå så mange ting”

Lærerne er underlagt retningslinjer og lovgivning, de skal leve op til, og det kan være svært at nå det hele på grund af de mange fælles mål, man skal igennem med eleverne i folkeskolen. Yderligere mener hun ikke, at lærerne er klædt ordentligt på til at håndtere det stigende antal af børn med særlige behov, som skal rummes i undervisningen, samtidig med at der er:

“alle de børn, som kommer fra mig mig kulturen, som jeg kalder den, det kan jeg jo se, der er rigtig mange børn, der er egocentrerede, og det er de jo ikke bare født sådan, det er jo en del af den måde, man bliver opdraget på øhm og forældre, der har rigtig travlt i deres arbejdsliv, så de har heller ikke tid til hverken deres børn eller til at samarbejde med skolen. Så jeg vil sige, at ordet er tid på alle fronter”

Tid er altså ikke blot en ressource, der mangler i skolen alene, men forældrene bruger heller ikke tid nok på at engagere sig i folkeskolen, ifølge Jette. I modsætning hertil står lilleskolen:

“hvor man ved, at går ens børn på lilleskole, så skal man engagere sig, det er simpelt-hen en del af det at sige, at ens børn går der, så vil man gerne som forælder gøre noget også”

Jette italesætter i ovenstående, hvordan man kan være sikker på, at forældrene på lilleskolen engagerer sig, fordi det både er et krav fra skolen, men samtidig et aspekt man som forælder vægter højt, når man vælger lilleskole til sit barn. Altså at man har lyst til at engagere sig i sit barns skole, og derfor kan det være tiltalende at vælge for eksempel en lilleskole til sit barn. Med andre ord kan det altså have en betydning for forældre, hvilken skole man vælger, hvor valget om lilleskole bliver et udtryk for, at man har lyst til at engagere sig, fordi det er et valg, man har taget som forældre. Med Bourdieus perspektiv bliver dette valg af skole et udtryk for at sikre en særlig position i det sociale rum og dermed en strategi til at opnå den symbolske kapital i feltet, fordi man som forældre er nødt til at engagere sig i sit barns skole, når man vælger lilleskolen.

Udover det store forældreengagement har lilleskolen ligeledes andre styrker:

“Nej altså jeg synes, der er det ved lilleskolen, altså det med lilleskoleånden det med, at der er meget sang og teater og kreativ. Der er meget fokus på det kreative, og der er meget fokus på sådan at bruge sig selv mere sådan kroppen og hænderne, øh og det i ordet lilleskole, der er 280 elever på hele skolen fra 0. til 10. og hvad er dernede 4-500 elever i indskolingen på den lokale folkeskole altså, det er vildt, og det tiltaler os rigtig meget, jeg kan godt lide den nærhed, der er, jeg kan godt lide, at sende en sms til min datters lærer og sige, at jeg vil gerne lige snakke, har du tid og så bliver jeg ringet op.”

Det tiltaler altså Jette, at lilleskolen har fokus på det kreative og samtidig, at skolen ikke er for stor, så der er en vis nærhed lærere og elever imellem. Dog fortæller hun ikke om, hvilke forventninger hun har til det faglige på lilleskolen. Men til gengæld synes hun, at folkeskolen har for travlt med at nå bestemte læringsmål. Det kan blandt andet sige noget om hendes holdning til faglighed, og være med til at forklare, hvorfor hun ikke fokuserer på det i så høj en grad gennem interviewet, når hun taler om, hvad der er vigtigt i forbindelse med børns skolegang:

“børn nok kan lære en hel masse uden at skal have x antal forfattere og have været inde over, og en eller anden kanon der skal nås, inden de når 6. og altså ting er forjaget”

Det tegner et billede af, at Jette fokuserer mere på den overordnede trivsel, som måske netop i hendes optik kan give grobund for faglig udvikling? Det kan vi ikke nødvendigvis sige noget om, ud fra det Jette fortæller os, men vi kan få en fornemmelse af, hvordan hun i hvert fald mener, at folkeskolens målstyring kan virke overvældende og som en stor mundfuld for lærerne at opfylde.

Jette kan altså siges at være en spiller, der investerer stort for at opnå feltets symbolske kapital, fordi hun investerer en stor mængde af sin økonomiske kapital, som hun har, for at veksle det til kulturel kapital. På denne måde bliver investeringen en strategi til at kunne opnå feltets symbolske kapital.

4.5. Karina - Fri grundskole

Karina er uddannet pædagog og bor i et rækkehus med sin kæreste, der er uddannet SOSU-assistent. Her bor de med deres to børn, hvor det er den ældste, der skal starte i skole. Både Karina og hendes kæreste har gået i folkeskole, men har begge følt sig oversete her. De har derfor ikke haft en god oplevelse med folkeskolen, hvilket blandt andet er en af grundene til, at de mener, at en lilleskole og dermed en fri grundskole er en mulighed for deres børn til at få en god oplevelse af at gå i skole. De har altså valgt at skrive deres barn op til en fri grundskole, hvor de får svar omkring plads i december måned, hvor deres barn skal starte om halvandet år. Det vil sige, at de skal stå med valget og overvejelserne hertil, nærmest inden de er kommet hjem fra hospitalet efter fødslen, i hvert fald hvis man som forælder ønsker en bestemt skole, eller hvis man ønsker at have flere forskellige muligheder. Med andre ord det er altså vigtigt at få skrevet sit barn op til en eller flere skoler, når man ikke ønsker, at ens barn skal gå i en folkeskole:

“Ja. Det håber vi. Det er det der med, at man først får det at vide om et stykke tid, ikke. Vi skrev ham op allerede, da han var to uger.”

Der er altså rift om pladserne, hvis man gerne vil have sit barn på en fri grundskole, og især i Karinas tilfælde da det er en lilleskole, som hun og hendes kæreste har valgt, hvilket vil sige, at der kun er et spor per årgang, og skolen optager derfor kun 12 drenge og 12 piger hvert år. Karina fortæller os yderligere gennem interviewet, hvordan hendes profession som pædagog har været med til at påvirke hendes syn på, hvilke vilkår og rammer der skal være omkring hendes børn, når de skal lære i skolen:

“Jamen der er sådan lidt to sider af det, fordi at der er både det her med, at jeg er pædagog og gerne vil give mit eget barn nogle ting.. Da jeg selv var studerende.. det hedder ikke praktik, men jeg var ude sådan og undersøge felten på noget, der hedder F skolen og synes det var så fedt den måde de underviser på, at man ikke rigtig er i klasse, men at man er meget sammen med de små.”

Det tiltaler altså Karina, at måden at tænke læring på fungerer anderledes på denne skole og ligeledes opgøret med traditionel klasse- og tavleundervisning, som vi får indtrykket af gennem Karinas italesættelser, at denne skole gør noget ud af:

“Altså i forhold til.. der er både det sociale med, at man lære at være en god ven og man lære at passe på hinanden. Det der med at de har den der store ven og så er der noget med noget mangfoldighed og noget.. hvad hedder det.. øh.. ja, det laver rigtig meget gruppearbejde, så man kommer ud og arbejder på en anden måde end bare at have tavleundervisning”

Karina beskriver i ovenstående, hvordan hun især ønsker, at hendes børn opnår sociale kompetencer i form af at være en god ven og at kunne rumme forskellige mennesker, hvorfor det tiltaler hende, at de har det, de kalder en stor ven på skolen. Gennem denne måde at praktisere skole på og dermed undervisning, mener Karina, kan bidrage med noget andet til sine børn. Karina mener, at lilleskolen kan tilbyde noget andet, end hvad folkeskolen kan, hvilket ligeledes er på baggrund af hendes oplevelse af sin folkeskoletid:

“Synes det var super fedt, at man laver rigtig meget gruppearbejde. Jeg synes, det giver nogle ting, som.. nogle værdier som jeg gerne vil have mine egne børn skal have.”

Det er nogle andre værdier, Karina har en forestilling om, at denne skole vil kunne bidrage med til hendes børn:

“Det har det helt sikkert. Både fordi at jeg netop føler, at når det er så stort som en folkeskole er, at man bliver lidt tabt og så er der færre elever i klasserne. Og så er det bare.. Så synes jeg bare det er lidt.. jeg ved ikke om det er sådan lidt hippy-agtigt, men det er vildt hyggeligt, at de laver det lidt som sådan en slags kostskole-agtig eller sådan. Der er rigtig mange arrangementer, hvor at både forældre og børn deltager og rigtig mange ture for børnene, hvor de går virkelig op i at skabe en masse socialt for børnene og lære dem tingene på en anden måde, end man gør i folkeskolen, hvor der er normal tavleundervisning.”

Vi får altså en fornemmelse af gennem interviewet, hvad denne skole egentlig betyder for Karina. Hun er opsat på denne skole og håber meget på, at de får plads til deres børn på skolen. Karina mener, at denne skoles pædagogiske grundlag stemmer overens med hendes måde at tænke læring på. Dog italesætter Karina ligeledes:

“Ja lige præcis. Og det er den måde jeg selv tænker, at man lære bedst på. Om det så er det, der passer til vores søn, det kan vi jo ikke vide. Der er jo nogle børn, der har brug for, at det skal være lidt mere stramme regler og tavleundervisning og vi sidder stille og nu gør vi det her. Så det er jo ikke sikkert, at han kan finde ud af at være i det, men det må vi jo tage, når det er”

Her gør Karina opmærksom på, hvordan dette valg omkring skole er et valg, man som forælder tager på vegne af sine børn. Dette valg er et udtryk for Karina og hendes kærestes smagspræferencer i forhold til, hvordan, de mener, at en grundskole skal fungere på, men som Karina siger i ovenstående, kan de ikke vide, om dette valg vil stemme overens med, hvordan deres barn vil opleve det. Det er altså en risiko, forældre altid løber på vegne af deres børn, når de skal vælge skole og i det hele taget en institution. Set i lyset af Bourdieus spilmetafor kan det siges, hvordan forældre altid vil have noget på spil i dette valg, nemlig deres børns trivsel og dermed en særlig position som forældre. Men som Karina italesætter, er det altså først noget, man kan vide sig sikker på, når ens barn er startet på skolen.

Engagement som en måde at styrke den sociale position

Vi spørger Karina til, hvad deres plan er, såfremt de ikke får pladsen på lilleskolen, hvortil hun svarer:

“Ja. Den er vi ikke nået til. Jeg håber virkelig, at vi gør, fordi at jeg.. Ja.. Jeg har jo selv gået i folkeskole og det har ændret sig meget på de år, men jeg har en eller anden ide om, at det bare ikke er det rigtige for os. Så måske man finder.. vi finder en privatskole i en anden by”

Dette er ligeledes et udtryk for, at de ikke har valgt at bosætte sig der, hvor de har på grund af den skole, som ligger i området. De bor der, fordi de begge er opvokset i området, og er et

sted de har råd til at bo. Lilleskolen ligger et stykke fra hjemmet, hvilket vil sige, at de er afhængige af at transportere deres børn. Derfor bliver dette ligeledes et udtryk for, at hun og hendes kæreste har taget et aktivt valg i forhold til skole:

“Ja. Så kan jeg godt lide, at andre forældre også har taget et aktivt valg, så man på en eller anden måde engagerer sig på en anden måde. Både i forhold til det sociale, at man skal komme og hjælpe med at male, hvis der er det, nogle gange om året. Men også i forhold til undervisning. Jeg føler, det er mere seriøst, når man får taget valget, om at ens børn skal gå der.”

De skal altså som forældre investere noget tid for, at deres børn kan gå på lilleskolen, men dette beskriver Karina ligeledes er et udtryk for, at man tager ens børns skole mere seriøst. Yderligere kan dette forstås som en måde at styrke denne position, når hun er i blandt andre forældre, som også har taget et aktivt valg omkring denne skole. For hende er valget altså med til at støtte op om sine børns skolegang, fordi forældre ligeledes er forpligtede til at engagere sig. Karina beskriver, hvordan forældrene har nogle point i form af timer, de skal lægge om året på skolen. Det kan være forskellige opgaver lige fra at skulle male eller at være med som ekstra voksen, når børnene skal på tur:

“Altså jeg tror, det er noget med, at man har nogle.. ligesom nogle point agtigt du skal bruge og dem kan du så bruge på at.. enten hvis de skal på tur, så siger de: vi mangler forældre til at køre.. cykle med ud til bjerget. Nå men så bruger du to point på ligesom at gøre det. Eller de skal have malet eller der skal gøres rent et par gange om året. Så har de nogen gange arrangementer, hvor man sådan skal deltage eller kan betale sig fra det. Og så derudover så er der, sådan sommerfester og lejrture og..”

I dette engagement kan Karina være med til at sikre, at hendes børn har det godt i skolen, samtidig med at det bidrager til en strategi for hende, når vi ser det i lyset af Bourdieus spilmetafor. Det giver altså Karina muligheden for at kunne engagere sig på en anden måde i sine børns skole, samtidig med, som hun siger i et af de ovenstående citater, at hun kommer til at indgå i en forældregruppe, som aktivt har valgt denne skole som Karina. Med Bourdieu kan dette altså ses som et udtryk for at kunne veksle social kapital til kulturel kapital, for at kunne

opnå det ønskede afkast og belønning, nemlig at deres børn får noget andet og en anden undervisning end folkeskolen, som Karina beskriver i interviewet. Karina kan altså se en mening i at investere sig selv i denne skole, så hun kan give noget mere og noget andet til sine børn, end hvad hun selv oplevede i sin folkeskoletid.

En spiller der investerer stort

I en spilmetafor kan Karina siges at være en spiller, der går all in og satser alt, hvad hun har på én skole. Ud fra hvad Karina fortæller os, får vi ikke fornemmelsen af, at hun og hendes kæreste har undersøgt andre skoler i området, fordi de kun har skrevet deres barn op til én skole, nemlig lilleskolen. På denne måde kan de altså ikke siges at spille spillet strategisk ved at have flere forskellige muligheder i forhold til en grundskole. Karina og hendes kæreste har en fornemmelse af, at lilleskolen er det rigtige for deres børn, hvorfor de satser alt på denne:

“Altså det synes jeg har været svært også fordi jeg selv som pædagog ser, hvordan man nogle gange kan være meget smilende overfor nogle forældre og sælge institutionen rigtig godt og når de så går ud af døren, så er man helt vildt stresset over, at der er alt for mange børn og alt for travlt og.. så på den måde ved man jo aldrig, hvad man siger ja til. Så på en eller anden måde, må man bare håbe, at det er det rigtige, man har gjort og mærke lidt på dem om de trives og om det.. Altså, han trives nede i den nye børnehave og det er fint, men jeg ville aldrig have valgt det sted, hvis jeg sådan vidste, hvor lidt de laver eller hvis man kan sige det sådan. Ja. Så det er svært, at man skal tage en beslutning på vegne af dem, men man må bare håbe, det er det rigtige.”

Her ses det igen, hvordan Karinas profession og dermed position i det sociale rum er med til at påvirke hendes måde at vælge skole på. Hun har gennem sin uddannelse optaget bestemte præferencer i forhold til, hvad hun finder vigtigt, når hendes børn skal starte i skole.

Yderligere kan vi med et af de ovenstående citater se, hvordan Karina ligeledes har taget et valg omkring, at hendes børn ikke skal gå i en folkeskole, uanset om de får pladsen på lilleskolen eller ej. For som Karina siger, finder de blot en anden privatskole i en anden by, og dette kan altså ses som et udtryk for, at Karina har taget et aktivt valg om, at hendes børn skal

gå på en fri grundskole. Med dette skolevalg kan vi med Bourdieu forstå det, som om at Karina forsøger at veksle økonomisk kapital til kulturel kapital. Karina vil altså gerne sikre en god skolegang for sine børn, hvilken hun ikke mener kan blive opfyldt i en folkeskole, hvorfor hun hellere vil betale for en fri grundskole, så hendes børn går på en god skole. Gennem det skolevalg som Karina og hendes kæreste gør sig, kan det altså siges, hvordan de ønsker at ændre deres mængde af kulturel kapital, fordi de begge har haft dårlige erfaringer med folkeskolen. Valget omkring lilleskolen kan altså ses som en måde til at ændre denne mængde, fordi den netop kan være et symbol på, at man er en forælder, der har taget et aktivt valg om at engagere sig i sit barns skolegang. Det kan altså siges, hvordan Karina får bedre kort på hånden, set i lyset af Bourdieus spilmetafor, ved at hendes børn forhåbentlig skal gå på lilleskolen, og samtidig at hendes børn herigennem får muligheden for en bedre skolegang, end hvad Karina og hendes kæreste har oplevet. Herigennem kan vi med Bourdieu forstå det som en måde, hvorpå hendes børn kan akkumulere mest mulig kulturel kapital, som her skal forstås i lyset af et dannelsesaspekt ved grundskolen i form af både faglige og sociale kompetencer:

“Ja, altså selvfølgelig er fagligheden mega vigtig. Det er slet ikke det. Men jeg tror, det er fordi jeg selv netop i folkeskolen.. Det var ikke det faglige jeg fik vildt meget af, fordi jeg netop blev tabt. Så derfor lægger jeg nok mere vægt på de andre værdier, man får”

Det som Karina mener kan give mest afkast, er altså de sociale kompetencer, hun mener, hendes børn især kan tilegne sig på netop den lilleskole, som de har valgt at skrive deres barn op til. Som et af de ovenstående citater viser, laver de meget gruppearbejde på denne skole, og det at man har undervisning på tværs af klasseårgangen, mener Karina, er nogle af de vigtige sociale værdier, denne skole forhåbentlig kan give hendes børn.

På nuværende tidspunkt kan vi ikke sige noget om, om Karina vil kunne få det afkast af kapitalformer, hun ønsker gennem den positionering, hun får mulighed for gennem det skolevalg, hun og hendes kæreste har taget. Der kan yderligere sættes spørgsmålstejn ved, om Karina og hendes mand netop formår at indtage den ønskede position på baggrund af dette skolevalg. Set i lyset af Bourdieus sociale rum er Karina og hendes kæreste placeret i feltet med mindre

økonomisk og kulturel kapital i forhold til en forælder med en akademisk uddannelse. Umiddelbart ud fra modellen vil de ikke kunne siges at have tilstrækkelig kulturel eller økonomisk kapital til at have adgang til de frie grundskoler. De ville i hvert fald ikke have adgang set ud fra mængden af økonomisk kapital, når vi ser det ud fra Bourdieus sociale rum. Det er derfor interessant, at netop Karina har valgt at skrive sine børn op til en fri grundskole på baggrund af den mængde af økonomisk kapital, hun og hendes kæreste har, hvis vi skal se det ud fra deres erhverv og Bourdieus begreb omkring det sociale rum.

Det kan derfor diskuteres om denne måde at opdele sociale klasser i Bourdieus sociale rum stadig kan siges at stemme overens med den samfundsstruktur, der er i Danmark. Der bliver her svært med det sociale rum at forstå, hvorfor Karina og hendes kæreste netop har muligheden for at lade deres børn gå på en fri grundskole økonomisk set.

4.6. Sabine og Jan - Fri grundskole

Sabine og Jan bor sammen med deres to børn og til daglig studerer de begge. De bor i et rækkehus ikke langt fra den børnehave, som deres børn går i nu. Men på nuværende tidspunkt bor de et stykke fra den lilleskole, deres søn skal starte på til næste år. Derfor ønsker de at flytte tættere på lilleskolen, når de begge er blevet færdiguddannede. Sabine er ved at uddanne sig til pædagog, og Jan er ved at læse en finansbachelor og ønsker at gå ejendomsadministrationsvejen. De har valgt at skrive begge deres børn op til en fri grundskole i byen, hvor de bor, hvor de har fået plads til deres søn, som skal starte til næste år. Sabine har ligeledes gået på lilleskolen, men efter blot et år flyttede hun til en folkeskole, fordi hun ikke boede i nørområdet, og det var derfor svært at lave legeaftaler med sine skolekammerater. Derfor ønsker Sabine og Jan ligeledes at flytte tættere på skolen. Jan har gået på en folkeskole hele sin skoletid, hvilket vil sige, de begge har gået på folkeskole og har begge dårlige erfaringer med det. Sabine fortæller:

“S: Øh ja altså på min folkeskole der var der meget sådan, altså vi havde nærmest hele tiden klassens time for at udrede nogle dramaer og der var hele tiden et eller andet ikke, og vi havde altid vikar og vikarer for den vikar, der skulle have været der, men det ja der var nogle af de her børn der havde svært ved at gå i skole, og der bare

fyldte det hele og som altid fik ballade øhm, og det kan man jo se som voksen mange af tingene, hvorfor var der ikke lige nogle, der hjalp ham eller men øhm ja, det prægede sådan meget, det der drama hele tiden, pigerne der sladrede om hinanden og bagtalte og”

Og Jan fortæller:

“**J:** Jeg havde svært ved at komme i gang, altså læse der jeg var mindre og øhm, og når jeg sådan kigger tilbage, så tror jeg ikke, at der var, at der blev gjort nok for at hjælpe mig sådan i gang, sådan så altså jeg læser heller ikke hurtigt nu og jeg kan ikke lide at læse øhm og læser kun, hvad der er nødvendigt i forhold til studie øhm og der føler jeg ikke, at jeg fik den nødvendig hjælp, altså når jeg tænker tilbage, altså det var ikke noget, som jeg på den måde følte den gang, men det er sådan, når jeg tænker tilbage, at der var det sådan, og nu snakker man kun om, at det er værre øhm, så det ville jeg ikke, så nu tror de vil tage mere hånd om det i de miljøer, der måske er lidt mindre øhm så, det er sådan det, der har været for mig og har gjort rigtig meget, at jeg godt ville have et sted, der bare er lidt mere kontrol med det eller ressourcer til det”

De har begge haft oplevelsen af, at der i deres folkeskoletid har været mangel på forskellige ressourcer og mangel på en form for kvalitetssikring i det, de skulle lære. De har derfor, blandt andet på baggrund af dette, valgt, at deres børn skal gå i en fri grundskole. De ønsker at give deres børn noget andet, end hvad de mener, at folkeskolen kan tilbyde. Set med Bourdieus teori kan det forstås som et udtryk for, at de gennem skolevalget ønsker at give deres børn andre muligheder for at opnå mere kulturel kapital, end hvad Sabine og Jan selv har kunnet gennem deres folkeskoletid. De kan gennem skolevalget opnå en bestemt position som forældre, der yderligere bliver et udtryk for, at de har valgt en skole, der kan sikre, at deres børn trives, når vi læser det frem med Bourdieu. Dog påpeger Sabine, hvordan man ikke får et skræddersyet skoletilbud, blot fordi man betaler for det:

“**S:** [...] det her med at man tænker, at jeg kan bare få min vilje, fordi jeg betaler så og så meget, det kan man jo ikke bare, fordi de har jo ligesom også en plan for, hvordan de vil drive skole, og de skal også stå inden for nogle, var det folkeskole, var det den

almindelige folkeskolelov øhm, så det her med, at man tror, at man kan få noget mere, end man vil få i folkeskolen, det tror jeg ikke, at man skal tænke, jeg tror bare, at man skal tænke, at man får noget andet”

Med Bourdieus perspektiv vil dette kunne ses som en måde at veksle økonomisk kapital til kulturel kapital. Det kan ses som et udtryk for dette, fordi Sabine og Jan mener, at lilleskolen vil kunne give deres børn noget andet og noget mere end folkeskolen. For dem er det altså vigtigt, at deres børn kan lære noget, og at der kan blive taget hånd om dem, fordi Sabine og Jan ikke selv har haft denne oplevelse i deres folkeskoletid. Dog italesætter Sabine ligeledes i ovenstående, at det ikke giver muligheden for et valgfrit sammensat skoletilbud, fordi man betaler for det, men det giver i hvert fald muligheden for at kunne vælge efter, hvilke skolers profiler der passer godt sammen med forældres forskellige smagspræferencer. Yderligere påpeger Sabine, at valget af en fri grundskole kan være et alternativ til folkeskolen, hvis man som forældre ikke bifalder dens pædagogiske grundlag, og som Sabine siger: “[...] jeg tror bare, at man skal tænke, at man får noget andet”. De frie grundskoler kan altså bidrage med noget andet, end hvad folkeskolen kan. Jan påpeger, hvordan det for ham handler om inklusionen i folkeskolen, som den største grund til, hvorfor deres børn ikke skal gå i en folkeskole:

“**J:** Ja, og så hele det her med, at der skal være inklusion og sådan noget, og at øh undervise... eller at lærerne ikke er rustede til det og det så går ud over andre børn også, altså skolegang, øh at der kommer til at være et mindre miljø og der er måske ikke lige så mange, som man skal forholde sig til øhm og så også, at ved at man aktivt selv går ind og vælger, at det skal være en privatskole, så er du ofte også mere engageret i sit barns skolegang øh og det smitter jo også af på børnene øhm, så det er også en grund til det”

Det tiltaler Jan, at lilleskolen ikke har et krav om inklusion. Yderligere mener han, at det er en fordel med en skole med få elever, fordi der er færre mennesker at forholde sig til. Dertil italesætter Jan ligeledes, at valget af en fri grundskole kan være et tegn på, at man som forælder aktivt engagerer sig i sit barns skole. Ovenstående citat kan forstås som om, at engagementet i sit barns skolegang bidrager til barnets trivsel. Skolevalget giver både Jan og Sabine mulighed for at positionere sig, som forældre der engagerer sig og dermed være med til at

sikre, at deres børn har det godt i skolen. Samtidig kan et bestemt valg af skole være et udtryk for, at man engagerer sig i sit barn. Jan fortæller i nedenstående, hvad dette engagement blandt andet indebærer:

“**J:** 20 timer om året hver så man er også påduttet at gøre det, men det er jo også noget, som man vælger til, for det er jo, det ved man jo når man begynder der, det får man jo at vide, at hver forælder skal lægge 20 timer ikke øhm, så det er jo også at alle har en forståelse og en accept af at det skal man, og at man gør det hyggeligt”

Man ved, når man vælger denne skole, at man skal bruge et vis antal timer på forskellige projekter til skolen, hvilket kan være med til skabe et godt netværk, fordi forældrene samarbejder herom, og samtidig kan forældrene følge med i børnenes skolegang. Samarbejdet kan være en måde at akkumulere social kapital, og gennem den sociale kapital få mulighed for at akkumulere kulturel kapital til dem selv og deres børn, fordi samarbejdet kan være med til at øge børns trivsel. Deres investering af kapitalmængderne kan ses som et udtryk for den strategi, de anvender i feltet til at opnå den symbolske kapital.

Anderledes undervisning akkumulerer kulturel kapital

På lilleskolen er der en særlig måde at strukturere undervisningen på, hvilket kan være noget af det ‘andet’, Sabine mener, at en fri grundskole kan tilbyde:

“**S:** Altså den har jo ikke sådan noget overordnet profil sådan med at sådan vi går særligt op i idræt eller noget andet ja det er nok mere deres sådan værdier og det her med, vi var nede og snakke med dem, da vi skulle søge om optagelse og skulle til samtale og blev godkendt og sådan noget øhm og til åben hus, der snakkede de om, at de brugte ugeskemarevolutionen, det ved jeg ikke, om I kender til”

Sabine forklarer yderligere, hvad denne ugeskemarevolution går ud på:

“**S:** Det er sådan en skemametode agtigt, hvor børnene får sådan nogle et x antal opgaver, og så må de faktisk selv administrere, hvordan de får løst de her opgaver, så klasseværelset var sådan lidt delt op i, at sådan her var der en sofa og katederet var

ikke sådan i den ene ende af rummet, det var i midten, sådan så at alle ligesom havde lige tilgang til læreren og man måtte gå ud og hoppe i 10 minutter, inden man lavede sine opgaver, hvis det var det, man havde lyst til og så blev man hentet ind”

Undervisningsformen bliver tænkt på en anderledes måde på denne skole, hvilket tiltaler både Sabine og Jan. Yderligere får vi en fornemmelse af, at Sabine og Jan mener, at denne undervisningsform kan sikre en vis kvalitet i forhold til deres børns læring, samt hvordan børnene kommer til at opleve deres skolegang. Dette kan være et udtryk for, at Sabine og Jan mener, at der er nogle bestemte kompetencer, deres børn skal lære gennem skolen, hvilket de har en idé om, at lilleskolen kan bidrage med. Valget af lilleskolen bliver en strategi for Sabine og Jan til at sikre deres sociale position i feltet, og med nedenstående citater får vi indtrykket af, at lilleskolen som den eneste skole vil kunne sikre denne position:

“**J:** Lige ind til vi var til åbenhus og fik at han var nummer 14 øh, der havde vi ikke fået at vide, at det sådan var på fælleslisten, de skulle bruge 10 drenge, var det sådan, de har det sådan at øh 11 drenge og 11 piger på hver årgang øhm, så der var vi sådan lidt kritiske, for vi havde slet ikke overvejet nogle af de andre privatskoler i området”

“**S:** Og slet ikke folkeskole så vi gik sådan og var meget nervepirrende de der par dage, hvor man havde været til samtale, og så skulle vi så ringe tilbage og spørge, men”

Yderligere er det interessant, at de netop vælger en fri grundskole set i lyset af deres position i det sociale rum. Ud fra deres placering i det sociale rum på baggrund af deres sociale status som studerende og yderligere det erhverv de har mulighed for at arbejde indenfor, når de er færdiguddannede, er de placeret i feltet med mindre økonomisk og kulturel kapital. Derfor kan det virke overraskende, at de har valgt en fri grundskole, når vi anskuer det med Bourdieu. Sabine og Jan er i dette felt nødsaget til at investere en stor mængde af kapitalformer for at opnå den symbolske kapital, og det bliver valget af lilleskolen en strategi til.

4.7. Opsummering

Vores analyser viser, at forældrene benytter forskellige strategier i forbindelse med valg af skole, og det afhænger af den mængde af kapitalformer, som forældrene har mulighed for at investere. Generelt set handler valget først og fremmest om at sikre trivsel, hvilket der ikke er nogen simpel opskrift på. Forældrene har forskellige idéer om, hvad der skal fokuseres på i forbindelse med deres børns trivsel og læring, men som de ligeledes påpeger, kan det først afgøres om børnene trives i mødet med skolen. Flere af forældrene udtrykker en skepsis overfor blandt andet kravet om inklusion og de nationale test, hvilket kan være nogle af grundene til, at nogle af forældrene har valgt en fri grundskole. Selvom de tre af vores forældre har deres børn på en folkeskole, udelukker de ikke at vælge en fri grundskole, hvis deres børn på et tidspunkt ikke trives på den skole, hvor de går nu. I den konkrete folkeskole som de tre forældre har deres børn på, er der ikke mange inklusionsbørn, hvilket derfor ikke er et aspekt, som disse tre forældre konkret lægger vægt på i forbindelse med denne specifikke skole. De nationale test er et aspekt ved folkeskolen, som de tre forældre ikke er begejstrede for, men er noget, de kan se igennem fingre med, så længe deres børn har det godt på skolen. Samtidig bliver der generelt givet udtryk for hos forældrene, at det har en betydning, hvilket ry skoler har.

Der kan ses nogle overordnede træk i forældrenes skolevalg, hvilket ovenstående beskriver, men det lader ligeledes til, at det kan være forskelligt, hvad forældrene lægger vægt på, og at der er mange aspekter, man kan tage højde for i forhold til at forstå, hvorfor forældre vælger, som de gør. Med dette speciales teoretiske perspektiv lægges der op til at fokusere på de overordnede tendenser og dermed strukturer, da det er det, som denne optik tillader. Det vil vi derfor komme nærmere ind på i nedenstående.

4.8. Barnets trivsel er det vigtigste

Følgende afsnit vil trække tråde mellem de seks foregående delanalyser. Hvor de foregående analyser har fokuseret på at belyse, hvilke strategier forældrene benytter, når de skal vælge en grundskole til deres børn, vil følgende fokusere på, hvad disse strategier kan være et udtryk for. Det følgende afsnit vil altså være en form for opsamling på den foregående analyse, hvor vi her ligeledes vil inddrage skolens historiske udvikling som et perspektiv til at kunne anskue, hvordan overordnede strukturer har betydning for forældres skolevalg.

Gennem de enkelte analysedele har vi fået rettet en opmærksomhed på, at det vigtigste ved skolevalget er, at børnene trives på den valgte skole. Ingen af forældrene kommer nærmere ind i at forklare, hvad de konkret mener, der skal til for at netop deres børn trives. De er dog enige om, at trivsel er individuelt, og at man derfor ikke kan vide på forhånd om ens barn vil trives på den skole, man har valgt. Forældrene må derfor vente og se, hvad der sker i barnets møde med skolen og vurdere, hvorvidt der må vælges en anden skole, hvis barnet ikke trives. Vi kan altså med Bourdieu analysere frem, at feltets logik i forhold til skolevalg, er at sikre sit barns trivsel, når man står med disse overvejelser omkring, hvilken skole der er bedst at vælge. Med andre ord er den symbolske kapital at sikre sine børns trivsel gennem skolevalget. Yderligere ser vi denne opmærksomhed på barnets trivsel hos forældrene som et udtryk for at opnå en position som en god forælder. Vi ser blandt andet ønsket omkring denne position, gennem forældrenes fokusering på, hvordan forældreinvolvering i skolen kan være med til at øge trivslen hos deres børn. Det giver alle forældrene udtryk for, men noget tyder på, at forældrene, der har valgt frie grundskoler, mener, at deres valg virker mere seriøst, og dermed at de bedre kan sikre deres børns trivsel. Det virker mere seriøst både fordi de vælger en anden skole end folkeskole, og fordi de vælger en skole, der kræver høj grad af forældreinvolvering. Valget omkring en fri grundskole kan for disse forældre være en strategi til at positionere sig stærkere i det sociale rum og dermed opnå en stærkere position som en god forælder.

4.8.1. Den gode forælder

Forældrenes optagethed af deres børns trivsel har ikke været overraskende for os, men nærmere noget vi havde forventet, at forældrene ville fokusere på. Vi forventede, at forældrene ville lægge vægt på dette, fordi vi netop ser det som en selvfølgelighed, at forældre ønsker, at deres børn trives og har det godt. På denne måde bliver dette et udtryk for det, der er vigtigt og på spil i dette felt, når vi analyserer det frem med Bourdieu. Det, der underforstået kan ligge i dette, er at være den gode forælder. En god forælder i dette felt handler om at vælge en skole, som sikrer, at ens børn trives. I Bourdieus perspektiv kan det med andre ord forstås som om, at optagetheden af trivsel i dette felt er en del af en strategi for at blive betragtet som den gode forælder og derved opnå den symbolske kapital. Spørgsmålet er dog, om det udelukkende er derfor forældrene går op i deres børns trivsel? Det kan tænkes, at det blot har at

gøre med, at forældrene ønsker at være omsorgsfulde for deres børn og er determineret i forhold til netop dette og ikke udelukkende af, at opnå anerkendelse af feltet, for at være en god forælder. Men når vi anskuer det ud fra Bourdieus perspektiv, vil aktørerne altid være determineret i forhold til at kunne opnå et givent felts symbolske kapital og på den måde opnå noget for sig selv. Det kan diskuteres, hvorvidt man kan indfange begrebet trivsel med Bourdieus perspektiv. Som vi læser Bourdieu, er hans ærinde ikke at fokusere på, hvordan mennesker trives, men som vi har påpeget, at det kan anskues som den overordnede strategis fokus, for at opnå den symbolske kapital i feltet. Det handler ikke om, hvad det vil sige at trives for Bourdieu, men med hans perspektiv kan fokus på trivsel forstås som et middel til opnåelsen af en særlig social position i feltet. At være stillet godt socialt bevirker, at man har forskellige muligheder for at handle, men er nødvendigvis ikke det samme som at trives? Opnåelsen af en særlig social status kan givetvis have betydning for, hvorvidt man trives, hvis man skal forstå det med Bourdieu, men vi mener ikke, at man udelukkende herigennem kan indfange begrebet. Vi har en opfattelse af, at forståelsen af trivsel er mere komplekst og abstrakt end som så, hvor social status blot kan være én af mange aspekter, der skal til for at sikre trivsel. For at forstå trivsel vil det være nærliggende i stedet at anvende et perspektiv, der berører menneskers følelsesliv.

Trivsel i vores undersøgelse kan betragtes som en flydende betegnelse, fordi det ikke er klart defineret, men betragtes som noget, der er indlysende godt. Begrebet flydende betegnelse kendes særligt fra Laclau og Mouffe (1985), når man anlægger en strukturalistisk diskursanalyse. Vi anvender begrebet her for at sige noget om, at der lægges stor vægt på trivsel i vores interviews, men forældrene kredser ikke om, hvad det for dem og deres børn betyder at trives, men har fokus på, at det er individuelt. Der er altså ikke en særlig opskrift på trivsel, som vores forældre ligeledes italesætter i de enkelte interviews:

Karina fortæller:

“Om det så er det, der passer til vores søn, det kan vi jo ikke vide”

Også Line forklarer, hvordan trivsel er individuelt:

“men det kommer også lidt an på, hvad for nogle børn man har. Altså vores ældste dreng, han trives faktisk helt vildt godt med strukturen i folkeskolen”

Ligeledes giver Sarah udtryk for, at det er svært at vide, hvordan ens barn kommer til at trives:

“Og ved min datter, der havde vi sådan lidt, altså hun trives helt fint i de der.. Men vi havde stadig tanken: drukner man i de der 23 børn, når man er den stille, dygtige pige, som.. Ville hun drukne i det? Kan hun være i det der? Men igen, det ved man ikke på forhånd, så vi bliver nødt til at prøve det af, synes jeg i hvert fald, ikke.”

Denne fokusering på trivsel og udfordringen med at definere det, er dog først noget, vi er blevet bevidste om, efter vi foretog interviewene og påbegyndte analysearbejdet, hvilket netop understreger begrebet som flydende betegner, fordi vi i interviewsituationen har taget begrebet for givet og ikke yderligere har spurgt ind til det. Trivsel er et begreb, som står for noget, der er indlysende godt i den forstand, at det er et udtryk for at have det godt. Med andre ord bliver det svært at give en mere konkret definition af begrebet, fordi det ikke indeholder en gang på én gang forståelse af, hvad der skal til for at have det godt, og hvad det egentlig betyder at have det godt. Ikke desto mindre bliver fokuseringen på trivsel i denne undersøgelse med Bourdieus perspektiv et udtryk for en strategi for at opnå en position som en god forælder i feltet omkring skolevalg.

4.8.2. Forældrenes egen skolegang

Som vi allerede har belyst i de enkelte analysedele, har forældrenes egne erfaringer med deres tid i grundskolen væsentlig betydning for deres overvejelser og i sidste ende valg af grundskole til deres børn. Det viser sig altså, at de tre forældre, som har valgt folkeskole til deres børn, generelt set har haft en god oplevelse af deres folkeskoletid. Forældrene, som har valgt frie grundskoler, har ligeledes gået i folkeskole, men i modsætning til de tre første forældre har det ikke været en god oplevelse for dem at gå i folkeskole. Med Bourdieus perspektiv er det ikke overraskende, at forældre vælger samme grundskole til deres børn, som de selv har gået i. Det er ikke overraskende, fordi Bourdieu pointerer, hvordan habitus orienterer sig

bestemte steder, som stemmer overens med dens medfødte strukturer. Med andre ord er det naturligt i Bourdieus perspektiv, at børnene vil ende samme sted som deres forældre, fordi der med dette perspektiv er en tendens til social reproduktion.

Men det viser sig i vores empiri, hvordan de frie grundskole forældre har valgt en anden grundskole end den, som de selv har gået i. I forhold til hvad vi i ovenstående har fremlagt med Bourdieu og hans pointe om social reproduktion, er det her interessant, at disse forældre har valgt frie grundskoler til deres børn. Som sagt har de ud fra det sociale rum en mindre stærk social position set ud fra deres habituelle forudsætninger, hvorfor vi kan undre os over, at det er disse forældre, som vælger frie grundskoler til deres børn. Vi kan undre os, fordi som sagt placerer disse forældre sig i feltet med mindre økonomisk og kulturel kapital, og det kan påpeges, hvordan man skal besidde en vis mængde økonomisk kapital for at have mulighed for at vælge en fri grundskole til sine børn.

Dette kan forklares ud fra Rikke Brown, som har beskæftiget sig med uddannelsespolitiske forandringer i Danmark. Ifølge Brown må forældres skolevalg forstås i sammenhæng med den økonomiske globalisering, der bevirker, at kampen især blandt middelklasserne er blevet intensiveret i forhold til at sørge for deres sociale reproduktion, som allerede beskrevet i afsnittet om undersøgelsens genstandsfelt. Kampen går særligt ud på at sikre en vis mængde af uddannelseskapital, hvilket betyder, at det er afgørende: "at middelklassernes børn uddanner sig mere og mere blot for at opnå samme relative position som deres forældre i det sociale rum" (Brown, 2010: 50-51). Forældrene i vores undersøgelse, der har taget et valg om, at deres børn ikke skal gå i folkeskolen, kan muligvis være et udtryk for netop dette. Valget af privatskole i sig selv sikrer ikke nødvendigvis en højere uddannelse set i forhold til folkeskolen. Men det kan være den opfattelse, forældrene har. De giver i hvert fald udtryk for gennem interviewene, hvordan de gennem valget af en fri grundskole ønsker at give deres børn noget andet og noget mere. De har selv haft oplevelsen af, at folkeskolen ikke har kunnet give dem den uddannelseskapital, som de kunne have ønsket sig, og derfor ønsker de ikke, at det samme skal ske for deres børn. Derimod har de valgt en fri grundskole, som derfor kan være et udtryk for en opfattelse af, at frie grundskoler er et bedre alternativ i forhold til at opnå en vis mængde uddannelseskapital.

Ikke desto mindre giver både Sabine og Jan samt Karina udtryk for, at de anerkender, at folkeskolen kan have ændret sig, siden de selv gik i skole, men alligevel vælger de en fri grundskole til deres børn:

S: Så det kan godt være, at det har ændret sig til nu, men det har i hvert fald også meget at gøre med, at det ikke er noget, som vi gider at lægge børn til

J: Ja, og så hele det her med, at der skal være inklusion og sådan noget [...]"

K: Ja. Den er vi ikke nået til. Jeg håber virkelig, at vi gør, fordi at jeg.. Ja.. Jeg har jo selv gået i folkeskole og det har ændret sig meget på de år, men jeg har en eller anden ide om, at det bare ikke er det rigtige for os. Så måske man finder.. vi finder en privat-skole i en anden by."

Det lader altså til, at de generelt har et dårligt billede af folkeskolen og selvom de erkender, at den kan have forandret sig, er det ikke et sted, de vil sende deres børn hen. Der kan være mange årsager til, at forældrene har haft dårlige oplevelser fra deres skoletid. Som belyst tidligere i delanalysen med blandt andre Karina, var hendes oplevelse af folkeskolen at blive tabt. Pointen her er at tydeliggøre, hvordan hendes oplevelse af folkeskolen, kommer til at tegne et generelt billede for hende af folkeskolen overordnet som institution.

Vi får altså fornemmelsen af gennem to af interviewene, at skylden for disse dårlige erfaringer, forældrene har fra deres skolegang, bliver givet til folkeskolen som overordnet institution frem for den lokale skole, de har gået på. Dette kan være med til at belyse noget af den udfordring, folkeskolen kan siges at stå over for. For når der bliver rettet kritik i forhold til en specifik skole, og at denne skole er en folkeskole, kan der være en tendens til, at denne kritik nærmere rettes mod hele institutionen folkeskolen i samfundet, frem for de konkrete folkeskoler forældrene har erfaringer fra.

At der er en generel kritik af folkeskolen, kan Jette nikke genkendende til. Hun mener, at det vil hjælpe folkeskolen, at den bliver bedre til at sælge sig selv, som de frie grundskoler har muligheden for, som for eksempel at promovere en særlig profil. De enkelte folkeskoler skal

være bedre til at skabe deres egen fortælling om sig selv, så de bliver mere attraktive for forældrene at vælge.

Når skolerne er nødsagede til at sælge sig selv og promovere sig gennem bestemte budskaber og pædagogiske overbevisninger, kan det forstås som en del af markedsgørelsen af grundskolerne. Det lader til, at de frie grundskoler får større mulighed for dette, hvorfor det kan siges, at der er en form for konkurrence mellem disse to skoleformer såvel som folkeskolerne imellem. Denne konkurrence kan ligeledes ses i lyset af det frie skolevalg. Det vil vi belyse i nedenstående.

4.8.3. Markedsgørelse af skoler og dets betydning for forældrenes valg

Som sagt påpeger Bourdieu, at man for at forstå et givent felt og dets aktører, må bestemme dets overordnede magtfelt og magtfeltets indflydelse på feltet. Magtfeltet her kan siges at være en politisk dagsorden, fordi skolens struktur har form heraf. Dette skal både forstås i forhold til de krav og mål, folkeskolen er underlagt, samt den måde skolerne er blevet til en del af et marked, hvor der opstår konkurrence skolerne imellem.

Som beskrevet i afsnittet omkring genstandsfeltet, har folkeskolen gennemgået en udvikling, som blandt andet har betydet, at folkeskolen er blevet mere målstyret og underlagt forskellige forandringer, særligt efter folkeskolereformen. Selvom tilsynet af frie grundskoler er skærpet i forhold til før, er frie grundskoler dog ikke underlagt samme lovgivning, som folkeskolen er, men kan vælge om de vil følge folkeskoleloven eller ej. Ifølge Rikke Brown kan det stigende antal elever, der indskrives på frie grundskoler ligeledes ses i forhold til markedsgørelsen af skolerne. Det stigende antal elever til de frie grundskoler kan ligeledes ses i forbindelse med "en øget social og ikke mindst etnisk differentiering af de danske skoler" (Brown, 2010: 51). Denne øgede differentiering kan foregå, fordi de frie grundskoler selv kan kontrollere, hvilke elever der bliver optaget, hvorimod folkeskolen skal tage imod alle elever og inkludere de elever, der har særlige behov. På denne måde bliver de frie grundskoler altså stillet stærkere i konkurrencen om, hvilken skole der synes mest attraktiv for forældre at vælge.

Forældrene i vores undersøgelse, der har valgt frie grundskoler, er skeptiske over for folkeskolen, som allerede nævnt. Både fordi de selv har dårlige erfaringer fra deres egen tid i folkeskolen, og tiltag i forbindelse med reformen lader også til at være årsagen til, at de vælger den fra. Selv de forældre, som har valgt folkeskole, stiller sig kritiske over for nogle af de krav, som folkeskolen er underlagt. Men det er nogle krav, de er villige til at gå på kompromis med, fordi deres børn trives på skolen, og fordi der blandt andet ikke er problemer med inklusion på denne skole. De udtrykker dog en villighed til at vælge en anden folkeskole og endda en fri grundskole, såfremt deres børn ikke trives.

I forhold til at klare sig godt på grundskolemarkedet, handler det naturligvis om, at skolerne er i stand til at imødekomme de ønsker og krav, som forældrene har på vegne af deres børn. Som vores undersøgelse har vist, er det overordnede fokus for forældrene at tage et valg, der sikrer, at deres børn trives. Dog betragtes trivsel i undersøgelsen som noget individuelt, hvor forældrene i den forbindelse giver udtryk for ikke på forhånd at vide, hvad der skal til for at deres børn trives. Indtil de finder ud af dette i mødet med skolen, er der imidlertid nogle andre kriterier, de kan måle og veje de forskellige skoler på for at kunne sikre deres børns trivsel og dermed have valgt den rigtige skole.

Det kan siges, at der altid har eksisteret en konkurrence mellem frie grundskoler og folkeskolen, fordi (nogle) forældre altid har haft valget om enten at vælge en fri grundskole eller folkeskole til deres børn. Det der dog er sket med indførelsen af det frie skolevalg, har bevirket, at der folkeskolerne imellem ligeledes er opstået en konkurrence. Fordi skoleområdet nu er blevet markedsgjort, åbner det eventuelt op for, at forældre forholder sig anderledes til valget om skole, fordi der gennem det frie skolevalg kan siges at blive lagt op til, at forældrene i højere grad end før bliver konfronteret med, at der er et valg, de kan tage. Det kan forstås på den måde, at et frit skolevalg kan henlede forældrenes tanker på, at der er en bedre skole til deres børn, og at denne skole ikke nødvendigvis er distriktsskolen. Men overordnet set, kunne man få lyst til at stille spørgsmålet, om ikke alle folkeskoler bør være lige gode i udgangspunktet? Det er dog ikke noget, vi kan vise gennem vores empiri, og det er ej heller dette speciales fokus, men et relevant spørgsmål at stille i debatten omkring folkeskolen, og som denne undersøgelse lægger op til, at man kunne arbejde videre med.

I forhold til det foregående kan det dog diskuteres, hvorvidt det frie skolevalg kan være et udtryk for symbolsk vold, hvis vi skal forsøge at trække trådene tilbage til Bourdieu og dermed denne undersøgelses teoretiske udgangspunkt. Kan det være et udtryk for symbolsk vold over for forældrene, at der bliver vedtaget frit skolevalg, og dermed er forældrene nødsagede til at tage stilling til, om de vil tage imod pladsen på distriktsskolen, eller at undersøge, om de potentielt kan vælge en anden skole, der kan siges at være 'bedre' end distriktsskolen? Kan det være et udtryk for symbolsk vold, fordi det er et valg, som forældrene overvejer uden at tænke over det, fordi der netop er et valg? Som sagt er der med Bourdieu ikke et frit valg, fordi aktører ikke har et valg men habituelle forudsætninger for særlige positioner i felterne, og derfor kan vi stille spørgsmålstejn til det frie skolevalg, som vi gør.

Med andre ord kan det siges, hvordan en uddannelsespolitisk dagsorden kan være med til at styre forældres skolevalg i en særlig retning på baggrund af markedsinspirerede styringsformer på uddannelsesområdet, som for eksempel det frie skolevalg, når vi forsøger at læse det frem med Bourdieus perspektiv. De markedsinspirerede styringsformer kan siges at rette forældrenes blik i retningen af den bedst mulige skole til deres børn. Og spørgsmålet bliver da, hvad der kan siges at være den bedst mulige, når forældrene påpeger, at de først ved, om deres barn trives i mødet med skolen? I forlængelse af dette, kan man spørge, om det kan tænkes, at de nationale tests og derigennem skolernes faglige placering, kan siges at have indflydelse på, hvad der bliver betragtet som henholdsvis gode og dårlige skoler?

5. Konklusion

Vi har i denne undersøgelse taget udgangspunkt i tendensen til, at folkeskolen bliver valgt mere og mere fra af forældre, når de skal vælge grundskole til deres børn. Et aspekt i forståelsen af dette, er at undersøge forældres valg af grundskole, og hvad det er et udtryk for. Dette har vi undersøgt med udgangspunkt i seks interviews med forældre, der for nyligt har stået i dette skolevalg. Til denne undersøgelse har vi valgt at anlægge et Bourdieusk perspektiv, som har givet os mulighed for at anskue skolevalget som et felt med en særlig logik. Felter er historisk konstituerede, hvorfor vi ligeledes har valgt at inddrage skolens historiske udvikling og dermed, hvordan forskellige uddannelsespolitiske forandringer har betydning for måden at tænke skole på.

Vores undersøgelse har vist, at der er forskellige forhold, forældrene tager højde for, når de skal vælge skole til deres børn. Som Epinions undersøgelse og Bomholt og Rasmussens undersøgelse ligeledes har vist, er dette en kompleks proces. Dog har vi kunnet se nogle overordnede tendenser i forhold til, hvad der har størst betydning for forældres skolevalg. Blandt andet ser vi, at forældrenes oplevelser fra deres egen skoletid har betydning for, hvilket indtryk de har af folkeskolen overordnet set som institution. Helt konkret kommer det til udtryk i vores interviews med de forældre, som alle har haft en dårlig oplevelse med at gå i folkeskole og derfor har valgt at indskrive deres børn i frie grundskoler. Selvom de andre tre forældre, som har haft en god oplevelse med folkeskolen og har valgt, at deres børn ligeledes skal gå på en folkeskole, forholder de sig dog stadig kritisk over for nogle af de krav, folkeskolen som institution er nødsaget til at opfylde. Det vil sige, at dette bliver et udtryk for, at disse forældre ikke nødvendigvis har valgt, at deres børn skal gå i folkeskole, fordi de mener, at den som institution repræsenterer folkets skole og dermed en fælles ramme for uddannelse. De har valgt denne folkeskole, fordi den har et godt ry i området og kan siges at være en god skole, og fordi deres børn trives med at gå her. Men de giver stadig udtryk for at være villige til at vælge noget andet end folkeskolen, hvis deres børn på et tidspunkt ikke længere trives på folkeskolen.

Det der altså virker til at være det mest afgørende for forældres skolevalg, hænger sammen med den logik, som ligger i feltet. I dette felt er der en logik i forhold til at være den gode forælder, der sørger for at tage et valg, der sikrer at ens børn trives. Det bliver det mest afgørende, at skolen er et sted, hvor barnet kan trives. Selvom forældrene kan have principper i forhold til valget af skole, bliver disse ikke lige så afgørende som deres børns trivsel. Med andre ord anvender forældrene altså strategien: At vælge en skole der sikrer trivsel. Alle forældrene anvender denne strategi, men det er forskelligt hvor store mængder af kapital og hvilke former for kapital, de er nødsagede til at investere for at opnå den symbolske kapital, fordi de ikke har samme habituelle forudsætninger. Det vil sige, at ikke alle forældre har lige muligheder for at opnå den symbolske kapital i feltet. Det der yderligere kan være udfordrende for forældrene i dette skolevalg, er, at de ikke på forhånd ved, om den skole, de har valgt, kan sikre deres børns trivsel. Grunden til dette er, at trivsel opfattes som noget individuelt og først kan afgøres ved barnets møde med skolen.

Udover det, der ligger i valget om at sikre sine børns trivsel og dermed en position som en god forælder, ligger der ligeledes i denne logik, at der er et valg, der må tages. Som vi ligeledes har påpeget, kan dette være et udtryk for den symbolske vold, forældrene kan siges at være udsat for, på grund af indførelsen af det frie skolevalg. Med indførelsen af det frie skolevalg lægges der altså op til, at de enkelte forældre kan vælge en folkeskole, der kan siges at være bedre end en anden til deres børn. Med andre ord kan det forstås, at der kommer en opfattelse af, at folkeskoler kan være forskellige og at alle folkeskoler ikke er lige gode, fordi valget af skole kan siges at være præget af nogle markedsinspirerede styringsformer, hvor forældrene må vælge den bedst mulige skole til deres børn.

Forældrenes strategi om at vælge en skole, der kan sikre deres børns trivsel, kan ikke siges at være overraskende for dette felt og ikke noget nyt. Vil man som forældre ikke altid sikre, at ens børn har det godt og trives, der hvor de er, kunne man få lyst til at spørge? Og handler det ikke altid om, at man gerne både vil opfattes og være en god forælder over for sine børn? Det, der dog har ændret sig i forhold til dette felt, er rammerne omkring valget, fordi der (for nogle) er flere skoler at vælge mellem og dermed flere aspekter at forholde sig til.

Vi kan derfor i forhold til problematikken omkring fravalget af folkeskolen og tilstrømningen af elever til de frie grundskoler have lyst til at stille spørgsmålet om, om dette kan være et udtryk for at flere og flere forældre har en idé om, at deres børn trives bedre på de frie grundskoler på baggrund af vores undersøgelse? Og ligeledes kan der sættes spørgsmålstejn ved, om denne idé er udsprunget af den konkurrence, som markedsgørelsen af skoleområdet har medført, hvor skolerne har forskellige forudsætninger for at klare sig?

7. Referenceliste

Akselvoll, Maria Ørskov (2016): Folkeskole, forældre, forskelle: Skole-hjem-samarbejde og forældreinvolvering i et forældreperspektiv, Roskilde: Roskilde Universitet, Afhandlinger fra Ph.d.-programmet i Hverdagslivets Socialpsykologi

Balle, Thorstein (2011): De frie grundskoler – i historisk belysning, Grundtvigsk Forum
<http://grundtvig-koldsk-skole.dk/videre-laesning/frie-grundskoler-historisk-belyst/> sidst besøgt 28/5/2019

Bomholt, Anna & Palle Rasmussen (2019): Frit valg af folkeskole - Motiver og muligheder i, Aalborg Universitetsforlag

Bourdieu, Pierre (1997): Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen, Hans Reitzels Forlag, København

Bourdieu, Pierre (1980): Den praktiske sans, oversat til dansk af Peer F. Bundgård (2007), Hans Reitzels Forlag, Les Editions de Miniuit

Bourdieu, Pierre & Loïc J. D. Wacquant (1996): Refleksiv Sociologi, 3. oplag, Hans Reitzels Forlag, København, Editions du Seuil, Paris (1992)

Brown, Rikke (2010): Skolevalgets nye kontekst - om privatskolernes rolle i det danske grundskolemarked i en tid mellem autonomi og accountability. I: Larsen, Børge Riis et al. (red.) Uddannelseshistorie.

Danmarks Private Skoler (2017): Frit Skolevalg <https://privateskoler.dk/kommunikation-og-presse/fritskolevalg> sidst besøgt d. 30/5/2019

Epinion (2017): Frit skolevalg - Hovedrapport <https://uvm.dk/publikationer/folkeskolen/2017-epinion-frit-skolevalg-hovedrapport>, Undervisningsministeriet (uvm.dk) sidst besøgt d. 4/2/2019

Jo & Cecilia
Speciale forårssemester 2019
Roskilde Universitet

Esmark, Kim (2006): Dansk indledning, Bourdieu, Pierre & Jean-Claude Passeron i: *Reproduktionen - Bidrag til en teori om undervisningssystemet*, Hans Reitzels Forlag, København

Folkeskoleloven nr 1510 af 14/12/2017, Undervisningsministeriet <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=196651#idcb05b6fb-0d13-4686-945f-9296406a7e70> sidst besøgt 26/5/2019

Harrits, Gitte Sommer (2017): Pierre Bourdieu - i serien Statskundskabens klassikere, Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Hoe, Sidsel (2018): Fordel danske børn efter en algoritme, siger en forsker. Ellers får vi aldrig lighed i skolerne <https://www.zetland.dk/historie/soBPENgk-aO9kVR61-0df45> Zetland.dk, sidst besøgt d. 4/2/2019.

Jørgensen, Claus Møller (2017): Skole og undervisning efter 1814, Aarhus Universitet, danmarkshistorien.dk
<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/skole-og-undervisning-1814-2014/> sidst besøgt d. 2/5/2019

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009): *InterView - Introduktion til et håndværk*, 2. udgave 6. oplag, Hans Reitzels Forlag, København

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2015): *InterView - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, 3. udgave Hans Reitzels Forlag, København

Prieur, Annick (2002): Objektivisering og refleksivitet - Om Pierre Bourdieus perspektiv på design og interview, i: Jacobsen, Michael Hviid, Søren Kristiansen & Annick Prieur (red.): *Liv, fortælling, tekst - Strejftog i kvalitativ sociologi*, Aalborg Universitetsforlag, E-pub udgave 2015

Jo & Cecilia
Speciale forårssemester 2019
Roskilde Universitet

Rasmussen, Palle (2017): Drop den forenklede modstilling af folkeskole og frie skoler <https://www.altinget.dk/uddannelse/artikel/professor-drop-den-forenklede-modstilling-af-folkeskole-og-frie-skoler> Altinget.dk sidst besøgt d. 26/5/2019

Reeh, Niels (2010): Den danske stat og de frie skolars frihed – i 1855 og 2005 <http://www.uddannelseshistorie.dk/images/pdf/a-2010-niels-reeh.pdf> Uddannelseshistorie.dk sidst besøgt d. 12/4/2019

Riise, Andreas Brøns (2018): Hver sjette elev starter i fri- eller privatskole <https://www.folkeskolen.dk/639781/hver-sjette-elev-starter-i-fri--eller-privatskole> Folkeskolen.dk sidst besøgt d. 26/5/2019